

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

Σχολή Επαγγελματών Υγείας & Πρόνοιας

Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

Πτυχιακή Εργασία:

ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ ΟΥΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

**ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:
ΑΣΠΑΣΙΑ ΣΗΦΑΚΗ**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ:
ΚΛΕΑΝΘΗ ΠΡΕΒΕΖΑΝΟΥ
ΜΑΡΙΑ ΓΚΟΓΚΑΚΗ**

ΗΡΑΚΛΕΙΟ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2016

*Αυτός δεν χρειάζεται όπιο.
Έχει το χάρισμα της ονειροπόλησης.*

Αναΐς Νιν (1903-1977 , Γαλλίδα συγγραφέας)

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες.....	Σελ.4
Περίληψη.....	5
Εισαγωγή.....	7
ΜΕΡΟΣ Α ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο Ναρκωτικά και εξάρτηση.....	9
1.1 Ορισμός ναρκωτικών	
1.2 Είδη ναρκωτικών ουσιών.....	9
1.2.1 Κάνναβη.....	9
1.2.2 Συνθετικά ναρκωτικά.....	10
1.2.3 Η κοκαΐνη και ηρωΐνη.....	12
1.3 Ορισμός εξάρτησης.....	13
1.4 Χρήση ναρκωτικών ουσιών και εξάρτηση.....	14
1.5 Παράγοντες της τοξικοεξάρτησης.....	17
1.6 Νομοθετικό πλαίσιο στη Ελλάδα.....	19
1.6.1 Ιστορική αναδρομή.....	19
1.6.2 Νόμος 4139/2013.....	19
1.6.3 Οργανισμοί και προγράμματα αντιμετώπισης και πρόληψης.....	22
1.7 Συμπεράσματα κεφαλαίου.....	23
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο Η έννοια της παραβατικότητας.....	 24
2.1 Ορισμός της παραβατικότητας.....	24
2.2 Μορφές της παραβατικότητας.....	26
2.3 Τα κίνητρα της παραβατικότητας.....	28

2.4 Παράγοντες εκδήλωσης της παραβατικότητας.....	30
2.5 Συμπεράσματα κεφαλαίου.....	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο Χρήση ναρκωτικών ουσιών και παραβατικότητα.....	33
3.1 Παραβατικές πράξεις και κίνητρα των χρηστών ναρκωτικών	33
3.2 Το προφίλ του χρήστη.....	34
3.3 Συμπεράσματα κεφαλαίου.....	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο Κοινωνική Εργασία – Χρήση ουσιών και παραβατικότητα..	37
4.1 Τομείς δράσεις της Κοινωνικής Εργασίας	37
4.2 Κοινωνική εργασία και παραβατικότητα.....	38
4.3 Κοινωνική εργασία και εξαρτήσεις.....	39
4.4 Συμπεράσματα κεφαλαίου.....	42
ΜΕΡΟΣ Β΄ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο Μεθοδολογία	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο Αποτελέσματα.....	53
6.1 Αντιλήψεις επαγγελματιών για την παραβατική συμπεριφορά και την σχέση της με χρήση ναρκωτικών ουσιών.....	53
6.2 Μορφές παραβατικής συμπεριφοράς των χρηστών ναρκωτικών ουσιών και προφίλ παραβατών-χρηστών.....	65
6.3 Λόγοι εκδήλωσης παραβατικής συμπεριφοράς από τους χρήστες ναρκωτικών ουσιών.....	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο Συζήτηση.....	79
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο Περιορισμοί της έρευνας.....	82
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9^ο Συμπεράσματα.....	83

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10ο Προτάσεις.....	84
Βιβλιογραφία.....	85
Παράρτημα.....	89

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της πτυχιακής μας εργασίας θα θέλαμε να αποδώσουμε ευχαριστίες σε όσους προσέφεραν την πολύτιμη βοήθειά τους καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησής της.

Κατ' αρχήν θα θέλαμε ιδιαίτερα και οφείλουμε να ευχαριστήσουμε την επιβλέπουσα καθηγήτριά μας, κα. Σηφάκη Ασπασία , η οποία μας προσέφερε απλόχερα την πολύτιμη στήριξη , ενθάρρυνση αλλά και τις εξαιρετικές γνώσεις της κατά τη διάρκεια της συγγραφής της παρούσας εργασίας.

Ακόμη, ευχαριστίες θέλουμε να αποδώσουμε σε όλους τους επαγγελματίες που θέλησαν πρόθυμα να βοηθήσουν και να μας αφιερώσουν τον χρόνο τους λαμβάνοντας μέρος στις συνεντεύξεις. Χωρίς την πολύτιμη αυτή συνεργασία και συγκατάθεσή τους δεν θα ήταν δυνατή η διεξαγωγή της έρευνάς μας.

Κυρίως όμως, ευχαριστούμε ολόψυχα τους γονείς μας για την αμέριστη συμπαράστασή τους –υλική και ψυχολογική- όλα αυτά τα χρόνια των σπουδών μας.

Περίληψη

Περίληψη στην Ελληνική γλώσσα

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν η διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στη χρήση ναρκωτικών και στην παραβατικότητα. Η έρευνα διεξήχθη σε κοινωνικούς λειτουργούς φορέων σχετικών με τα ναρκωτικά και την απεξάρτηση. Από την έρευνα προέκυψε ότι ο χρήστης ναρκωτικών, οδηγείται στην παραβατικότητα για μία σειρά αιτιών κοινωνικών, προσωπικών και οικονομικών αλλά και λόγω της χρήσης που αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα. Οι μορφές παραβατικότητας που εκδηλώνουν οι χρήστες ναρκωτικών είναι οικονομικής φύσεως λόγω της ανάγκης για μεγάλα χρηματικά ποσά που απαιτούνται για την ικανοποίηση της εξάρτησης τους. Η μη θεσμική και κοινωνική αντιμετώπιση των χρηστών ναρκωτικών τους οδηγεί στη συνέχιση της χρήσης και κατά συνέπεια εκ νέου στην παραβατικότητα. Σε αυτό το φαύλο κύκλο η ποινική αντιμετώπιση λειτουργεί μόνο κατασταλτικά και σίγουρα δεν επιλύει το πρόβλημα.

Λέξεις- Κλειδιά: ναρκωτικά, εξάρτηση, παραβατικότητα, τοξικομανία, σχέση χρήσης με παραβατικότητα.

Περίληψη στην Αγγλική γλώσσα

The purpose of the present report is to pinpoint the connection between drug abuse and violation of the law. Research was conducted on social worker's agencies pertaining to drugs and rehabilitation. It turned out from the research that the drug user is led to law-breaking not only due to a host of social, personal and financial causes but also due to the drug abuse which constitutes a major cause. The forms that the drug user's violation take are of financial nature due to their need for huge sums of money necessary to satisfy their dependence. The lack of institutional and social dealing with drug users leads to them continuing their abuse and consequently to breaking the law one more time. In this vicious circle penal measures serve only a suppressing function and definitely do not solve the problem.

Key - words: drugs, dependence, drug addiction, connection between drug-abuse and violation of the law

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία εστιάζει στο θέμα της χρήσης των ναρκωτικών ουσιών προσπαθώντας να διερευνήσει τη σχέση της με την παραβατικότητα και ειδικότερα με συγκεκριμένες μορφές της. Ειδικότερα, στόχος της εργασίας είναι να διερευνήσει την ύπαρξη ή όχι, σχέσης της παραβατικότητας με τη χρήση ναρκωτικών ουσιών, ποιες είναι οι μορφές παραβατικότητας που εκδηλώνουν συχνότερα οι χρήστες ναρκωτικών ουσιών καθώς και τους λόγους ώθησης τους σε παραβατικές πράξεις.

Με σκοπό την πληρέστερη κατά το δυνατόν κάλυψη του θέματος, η εργασία είναι διαρθρωμένη σε οχτώ κεφάλαια. Το πρώτο αναλύει το ζήτημα της χρήσης ναρκωτικών και της εξάρτησης εστιάζοντας στις μορφές της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και στην αντιμετώπιση των χρηστών, κυρίως κοινωνικά και νομοθετικά. Το δεύτερο κεφάλαιο έχει ως θέμα του την έννοια της παραβατικότητας και ειδικότερα τον ορισμό της, τις μορφές της, τα κίνητρα της καθώς και τους παράγοντες εκδήλωσης της. Στο τρίτο κεφάλαιο παρατίθενται, σε μία προσπάθεια ανάδειξης της σχέσης της χρήσης ναρκωτικών ουσιών με την παραβατικότητα, οι παραβατικές πράξεις και τα κίνητρα των χρηστών ναρκωτικών και το προφίλ του χρήστη. Το τέταρτο κεφάλαιο αποτελεί η μεθοδολογία ενώ στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας. Το έκτο κεφάλαιο είναι η συζήτηση, ενώ στο έβδομο κεφάλαιο αποτυπώνονται οι περιορισμοί της έρευνας. Τέλος, στο όγδοο κεφάλαιο αποτυπώνονται τα συμπεράσματα και οι προτάσεις.

Μέρος Α: Θεωρητικό

Κεφάλαιο 1. Ναρκωτικά και εξάρτηση

1.1 Ορισμός ναρκωτικών

Με τον όρο «ναρκωτικά», κατά την έννοια του νόμου αυτού, νοούνται ουσίες με διαφορετική χημική δομή και διαφορετική δράση στο κεντρικό νευρικό σύστημα και με κοινά χαρακτηριστικά γνωρίσματα τη μεταβολή της θυμικής κατάστασης του χρήστη και την πρόκληση εξάρτησης διαφορετικής φύσης, ψυχικής ή και σωματικής και ποικίλου βαθμού. (Νόμος Υπ' Αριθμ. 4139 , ΦΕΚ 2013).

1.2 Είδη ναρκωτικών ουσιών

1.2.1. Κάνναβη

Η κάνναβη είναι ένα φυτό το οποίο παράγει τρεις διαφορετικές ναρκωτικές ουσίες. Ένα από αυτά είναι η μαριχουάνα που αποτελεί το φύλλο και τις ανθοφόρες κεφαλές του θηλυκού φυτού. Σε αυτά τα μέρη περιλαμβάνεται η ψυχοενεργή ουσία δέλτα-9 τετραϋδροκανναβινόλη (THC). Από την κάνναβη παράγεται επίσης το χασίς που επεξεργάζεται σε μικρούς κύβους σε διάφορα χρώματα αλλά και το χασισέλαιο. Το ναρκωτικό αυτό συνήθως καπνίζεται.

Η επίδραση του ναρκωτικού γίνεται μέσω της απορρόφησης της THC, είτε από τους πνεύμονες, είτε από το στομάχι, το οποίο στη συνέχεια μεταφέρεται στον

εγκέφαλο και γεμίζει τους υποδοχείς από τις χημικές ουσίες που προκαλούνται. Προκαλεί δε στον χρήστη χαλάρωση (Australian Government, 2015).

Η κάνναβη είναι μία ουσία που έχει μεγάλη παραγωγή και διακίνηση λόγω της ευρείας χρήσης της στην Ευρώπη. Ιδιαίτερη αύξηση δε παρουσιάζει στους νέους, μεταξύ αυτών και μαθητών. Αποτελεί μία ναρκωτική ουσία που περίπου το 20% των ενήλικων ευρωπαίων έχει δοκιμάσει έστω και μία φορά στη ζωή τους. Υπάρχει μία τάση στους χρήστες της κάνναβης, είτε να είναι περιστασιακοί, είτε να διακόπτουν τη χρήση μετά από κάποιο χρονικό διάστημα (ΕΚΠΙΝΤ, 2006).

1.2.2 Συνθετικά ναρκωτικά

Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται οι αμφεταμίνες (αμφεταμίνη & μετααμφεταμίνη) και το έκσταση (XTC).

Το έκσταση είναι η ονομασία που χρησιμοποιείται για την μεθυλενοεδιοξυμεθαμφεταμίνη (MDMA). Είναι διεγερτικό που δημιουργεί παραισθήσεις και διατίθεται συνήθως σε μορφή χαπιού με διαφορετικά χρώματα που φέρουν πάνω τους σφραγίδες. Η χρήση του γίνεται συνήθως μέσω της κατάποσης αλλά επίσης συνθλίβεται και εισπνέεται.

Ο χρήστης του έκσταση αρχίζει να νιώθει τις επιδράσεις (του) είκοσι λεπτά μετά τη λήψη του. Το κεντρικό νευρικό σύστημα επιταχύνει τη λειτουργία του ενώ παράλληλα επηρεάζει και την αντίληψη. Οι αναστολές μειώνονται και δημιουργεί ευφορία, εγρήγορση, τρυφερότητα και ενέργεια. Οι επιδράσεις του διαρκούν μέχρι και οχτώ ώρες αλλά στη συνέχεια ο χρήστης νιώθει μεγάλη κόπωση και εκνευρισμό. Οι επιδράσεις του έκσταση είναι ακόμα μεγαλύτερες αν συνδυαστεί με άλλα ναρκωτικά ή αλκοόλ (Australian Government, 2015).

Ο πάγος είναι η ονομασία με την οποία αποκαλούν οι χρήστες την κρυσταλλική υδροχλωρική μεθαμφεταμίνη. Κυκλοφορεί σε μορφή κρυσταλλικής σκόνης ή σε

πετραδάκια χωρίς χρώμα και η χρήση της γίνεται μέσω καπνίσματος, εισπνοής αλλά και ένεσης.

Δώδεκα ώρες αφού ληφθεί ο πάγος δημιουργεί ευφορία και έξαψη στον χρήστη, διέγερση και αγαλλίαση. Μετά τη χρήση του, το ναρκωτικό γεμίζει τους υποδοχείς του εγκεφάλου με μονοαμίνες δημιουργώντας τα παραπάνω συναισθήματα. Η ανάγκη του χρήστη γίνεται όμως όλο και μεγαλύτερη γιατί λόγω της χρήσης οι υποδοχείς καταστρέφονται και ο μόνος τρόπος για να νιώσει ευχαρίστηση είναι η χρήση περισσότερης ποσότητας πάγου (Australian Government, 2015).

Στις αμφεταμίνες εντάσσεται και το *speed*. Διακινείται σε μορφή σκόνης αλλά και σε υγρό παχύρευστης μορφής σε κάψουλες. Και αυτό το ναρκωτικό καπνίζεται, καταπίνεται και εισπνέεται αλλά μπορεί να ληφθεί και με ένεση ή με υπόθετο.

Επιπροσθέτως, το *speed* δημιουργεί μεγάλη ευφορία στο χρήστη, ενέργεια, εγρήγορση και μειώνει την όρεξη για φαγητό. Το ναρκωτικό αυτό επιδρά στην επιτάχυνση των μηνυμάτων επικοινωνίας ανάμεσα στον εγκέφαλο και στο σώμα αυξάνοντας τον ρυθμό της αναπνοής, τον σφυγμό της καρδιάς και την αρτηριακή πίεση (Australian Government, 2015).

Στα συνθετικά ναρκωτικά ανήκει και το LSD (διαιθυλαμίδιο του λυσεργικού οξέος) που αποτελεί το πιο γνωστό παραισθησιογόνο εδώ και πολλά χρόνια αν και η χρήση του πλέον δεν είναι ευρεία. Αντίθετα μεγάλη αύξηση παρουσιάζει τα τελευταία χρόνια η χρήση φυσικών παραισθησιογόνων όπως είναι ταμανιτάρια (ΕΚΠΝΤ, 2006)

Ένα νέο συνθετικό ναρκωτικό που έχει κάνει τα τελευταία χρόνια την εμφάνιση του είναι η γάμμα-υδροξυβουτυράτη ή GHB. Το ναρκωτικό αυτό θεωρείται ως υγρή έκσταση λόγω της χρήσης του σε νυχτερινά κέντρα γιατί δημιουργεί διέγερση και ευφορία. Χημικά όμως δεν έχει καμία σχέση με την έκσταση. Η γεύση του είναι αλμυρή, άχρωμη και άοσμη.

Η χρήση για την οποία προορίζονταν αρχικώς ήταν ως γενικό αναισθητικό. Οι χρήστες του έχουν μείωση των αναστολών τους και νιώθουν υπνηλία (Australian Government, 2015).

Άλλα συνθετικά ναρκωτικά που έχουν κάνει την εμφάνιση τους τα τελευταία χρόνια είναι:

- Η κεταμίνη.
- Η ψυχοδραστική ουσία 1-(3-γλωροφαινυλο) πιπεραζίνης (mCPP).
- Η βενζυλοπιπεραζίνη (BZP) (ΕΚΠΙΝΤ, 2006).

1.2.3 Η κοκαΐνη και η ηρωΐνη

Η κοκαΐνη αποτελεί ένα συνθετικό διεγερτικό που διατίθεται σε μορφή άσπρης σκόνης και λαμβάνεται μέσω εισπνοής, ένεσης, κατάποσης ή με τρίψιμο στα ούλα.

Η κοκαΐνη απελευθερώνει την ντοπαμίνη, μία νευροχημική ουσία του εγκεφάλου. Αυτό δημιουργεί στους χρήστες διέγερση και τους κάνει ομιλητικούς και τολμηρούς (Australian Government, 2015).

Επιπλέον, η ηρωΐνη που λαμβάνεται και αυτή μέσω εισπνοής ή ένεσης, έχει ως βάση το όπιο. Διακινείται σε μορφή λευκής σκόνης επονομαζόμενης ως *άλας* αλλά και με μορφή καφέ χρώματος ως βάση για τη δημιουργία άλλων οπιούχων σκευασμάτων (ΕΚΠΙΝΤ, 2006).

1.3 Ορισμός εξάρτησης

Το 1950 η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (Π.Ο.Υ.), ορίζει ως τοξικομανία «την κατάσταση η οποία οφείλεται στην περιοδική ή χρόνια δηλητηρίαση που προκαλείται από την επαναλαμβανόμενη κατανάλωση ναρκωτικών, φυσικών ή συνθετικών ουσιών». Η κατάσταση αυτή χαρακτηρίζεται από την ακατανίκητη επιθυμία ή ανάγκη κατανάλωσης ναρκωτικών, από την τάση συνεχούς αύξησης των δόσεων, από την εξάρτηση ψυχικής και σωματικής φύσης και τέλος από τα καταστροφικά για το άτομο και την κοινωνία αποτελέσματα της χρήσης. Το 1964 αντικαθίσταται ο όρος τοξικοεξάρτηση με τον **όρο εξάρτηση** (Μάτσα Κ., 2001, 67, 68).

1.4 Χρήση ναρκωτικών ουσιών και εξάρτηση

Η εξάρτηση από τις ναρκωτικές ουσίες είναι ένα σύνθετο και διαχρονικό πρόβλημα που αυξάνει όλο και περισσότερο με το πέρασμα του χρόνου. Η μη συστηματική ενασχόληση της πολιτείας με το θέμα δεν συμβάλλει στην επίλυση του προβλήματος το οποίο επιδεινώνεται και από την ανακάλυψη νέων ουσιών όπως θα διαφανεί και στο κεφάλαιο που ακολουθεί.

Η πολυπλοκότητα του φαινομένου της εξάρτησης υπογραμμίζεται τόσο από το γεγονός ότι οι επιπτώσεις που μπορεί να έχει αφορούν σε όλες τις διαστάσεις της ανθρώπινης ύπαρξης αλλά και από την προσπάθεια οριοθέτησης και ορισμού του φαινομένου. Ο Olievenstein (2000) έκανε την διάκριση ανάμεσα στον όρο *εθισμό* (addiction) και στον όρο *εξάρτηση* (dependence), τονίζοντας ο πρώτος δεν είναι ταυτόσημος με την έννοια της τοξικομανίας αλλά περιλαμβάνει και άλλες συμπεριφορές εξάρτησης.

Έχει καθιερωθεί πλέον να μιλάμε για πρακτικές εξάρτησης καθώς η τοξικομανία δεν είναι ένα διακλινικό χαρακτηριστικό που ονομάζει και καταδεικνύει μια πρακτική ούτε συγκροτεί μια υποκειμενική δομή (Τσακυράκης, 2001). Για τους Bergeret (2001) και Olievenstein (2000), μπορούμε να συναντήσουμε εξαρτημένους κάθε δομικής προέλευσης. Τα θεωρητικά μοντέλα που προσπαθούν να ερμηνεύσουν την εξάρτηση είναι πολλά και συχνά συγκρούονται μεταξύ τους.

Η κίνηση του έφηβου προς τις ουσίες και τον κόσμο τους είναι μια πολύ σημαντική προσωπική στιγμή. Είναι η στιγμή της «μύησης» η οποία όμως δεν αναγνωρίζεται και δεν γίνεται αποδεκτή από την κοινωνική ομάδα, δεν εξασφαλίζει την ενσωμάτωση αλλά τον αποκλεισμό από το κοινωνικό σύνολο (Μάτσα, 2001).

Οι κοινωνίες σε ολόκληρο τον κόσμο εκφράζουν την ανησυχία τους για τις επιπτώσεις της χρήσης αλλά και της κατάχρησης ουσιών σε έφηβους. Ο έφηβος χρήστης διαφέρει από τους ενήλικες σε αρκετούς τομείς, όπως οι τρόποι και η συχνότητα της χρήσης, η εξαρτητική του πορεία, οι επιπτώσεις των ουσιών πάνω του, οι προστατευτικοί και επιβαρυντικοί παράγοντες που επηρεάζουν την συμπεριφορά του, με αποτέλεσμα την ανάγκη για ειδική αξιολόγηση και εξειδικευμένες θεραπείες (Καλαρρύτης, 2004).

Η ανάγκη για ιδιαίτερη μελέτη και αξιολόγηση στην αναφορά του προβλήματος της εξάρτησης περιλαμβάνει και το φύλο. Το φύλο είναι θεμελιακό συστατικό της ταυτότητας και συνεπάγεται διαφορές ως προς την κοινωνικοποίηση, τις προσδοκίες γύρω από την εκπλήρωση του ρόλου, τις αξίες και τις σχέσεις. Είναι λοιπόν πιθανό να υπάρχουν διαφορές και ως προς τον τρόπο που οι γυναίκες βιώνουν την εμπειρία της εξάρτησης από ουσίες και ως προς τους αιτιολογικούς παράγοντες που προδιαθέτουν στην χρήση ουσιών (Basolo-Kunze, 2004).

Έρευνα σε μαθητικό πληθυσμό, η οποία διεξήχθη με τη χρήση ερωτηματολογίων, εντοπίζει την χρήση ουσιών κυρίως από αγόρια σε σχέση με τα κορίτσια, τον διπλασιασμό της αναφερόμενης συστηματικής χρήσης και στα δύο φύλα, την υψηλότερη επικράτηση της χωρίς ιατρική σύσταση χρήσης ψυχοδραστικών ουσιών στις γυναίκες (Κοκκέβη, 2000).

Το μεγαλύτερο ποσοστό των χρηστών συναντάται μεταξύ των ανεπτυγμένων κοινωνιών, οπότε και στα πλαίσια των κοινωνιών αυτών θα πρέπει ν' αναζητηθούν οι αιτίες που ωθούν τα άτομα στη χρήση παραισθησιογόνων. Τα αίτια που προκαλούν την τάση των ατόμων για τη χρήση ναρκωτικών ουσιών είναι κοινωνικά, οικονομικά, ψυχολογικά αλλά και πολιτικό-ιδεολογικά. Τέλος, ως απόρροια της παγκοσμιοποίησης και κυρίως της μετακίνησης των λαών τα τελευταία χρόνια έχουν προσδιοριστεί και κάποια πολιτισμικά κριτήρια. Συγκεκριμένα και σε σχέση με το τελευταίο δεδομένο, άνθρωποι οι οποίοι αναγκάζονται να μεταναστεύσουν είναι πιο

επιρρεπείς στη χρήση ναρκωτικών ουσιών λόγω κυρίως των καταστάσεων που αντιμετωπίζουν στη χώρα στην οποία μετοίκησαν (Κατσίρας, 2004).

Άλλες αιτίες ώθησης προς τα ναρκωτικά προκύπτουν μέσα από την ενασχόληση με το κοινωνικό περιβάλλον του χρήστη. Συγκεκριμένα ο πρώτος παράγοντας προς ανάλυση και ένας εκ των βασικότερων είναι η οικογένεια. Οι σύγχρονοι γονείς δεν διαθέτουν πρότυπα ανατροφής, όπως συνέβαινε με τις προηγούμενες γενιές, που ακολούθησαν πιστά τις παραδοσιακές αξίες. Το λειτούργημα του γονιού πρέπει να επανακαθορίζεται σε καθημερινή βάση, όπως και τόσα άλλα σε έναν τόσο ρευστό και αβέβαιο κόσμο (Roggman, 2002).

Συνοπτικά μπορούμε να δώσουμε τα ακόλουθα στοιχεία για τους χρήστες (Stuckey,2002):

- **Δημογραφικά:** Ηλικία από 14 έως 19 ή 30-40. Η καταγωγή τους δε παίζει μεγάλο ρόλο εκτός αν συνδυάζεται με τη καταπίεση και την αυστηρότητα της κοινωνίας στην οποία ζει το άτομο.
- **Οικογενειακή κατάσταση:** Το μεγαλύτερο ποσοστό η κατάσταση στην οικογένεια του δεν είναι δόκιμη. Το επίπεδο των γονιών συνήθως είναι χαμηλό (πράγμα όχι δεδομένο). Οι γονείς είναι ή υπερπροστατευτικοί ή αδιάφοροι.
- **Κοινωνική κατάσταση:** Χαμηλού βιοτικού και κοινωνικού επιπέδου, ζουν σε πολλές περιπτώσεις σε περιθωριοποιημένες κοινωνίες. Συνήθως αποξενωμένα και απόμακρα.
- **Επαγγελματική κατάσταση:** Άνεργοι ή έχουν προσωρινή απασχόληση.
- **Από την άλλη,** έχουμε να παρατηρήσουμε ότι τα άτομα τα οποία δεν εμπλέκονται με ναρκωτικές ουσίες έχουν πολλές φορές παρόμοια χαρακτηριστικά, παρόλα αυτά είτε από τύχη, είτε επειδή τα ίδια ήταν δυνατοί χαρακτήρες, είτε επειδή κατάφεραν να προσκολληθούν σε κάτι , τα βοήθησε να αποφύγουν τη συγκεκριμένη μάλιστα και κατάφεραν να μη γίνουν χρήστες ναρκωτικών. Το γεγονός αυτό, δεν αποτελεί κανόνα ότι άτομα με τα παραπάνω δεδομένα γίνονται και τοξικομανείς. Ωστόσο

σε πολλές περιπτώσεις άτομα με διαφορετικό υπόβαθρο ,οδηγήθηκαν στη δοκιμή ναρκωτικών χωρίς να νοιώθουν κάποια συγκεκριμένη πίεση από την οικογένεια ή την κοινωνία, για να μη διαφέρουν από τα άτομα που συναναστρέφονται και έχουν γύρω τους (Umberson & Gore, 2005).

1.5 Παράγοντες της τοξικοεξάρτησης

Οι λόγοι που οδηγούν κάποιον άνθρωπο στη χρήση ναρκωτικών είναι σημαντικοί διότι βάσει αυτών των απόψεων αντιμετωπίζεται και ο χρήστης, κυρίως κοινωνικά. Μία σειρά παραγόντων όπως η περιέργεια, ο πειραματισμός και η έλξη λόγω της απαγόρευσης των ναρκωτικών, είναι κάποιοι από αυτούς που οδηγούν τους ανθρώπους στη δοκιμή τους αλλά αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι θα οδηγηθούν και στη συστηματική χρήση (Μάτσα, 2004). Θα πρέπει να αποσαφηνιστεί ,βέβαια, ότι ο νόμος δεν αναγνωρίζει διαφορετικές μορφές χρήσης ναρκωτικών ουσιών αν και σύμφωνα με την Κουκουτσάκη (2002), υπάρχουν οι συστηματικοί χρήστες, οι περιστασιακοί και οι ευκαιριακοί, με διαφοροποιημένες συνέπειες στην κάθε περίπτωση.

Σύμφωνα με τους Μάτσα (2001) και Παρασκευόπουλο (2004) ,ως αιτίες για την χρήση ναρκωτικών ουσιών θεωρούνται:

- οι βιολογικοί παράγοντες (γενετική προδιάθεση) ,
- οι κοινωνικοί και οι ψυχολογικοί παράγοντες (χαμηλή αυτοπεποίθηση)
- τα συναισθηματικά προβλήματα
- οι κοινωνικές επαφές με χρήστες

- η κοινωνική περιθωριοποίηση
- οι άσχημες οικογενειακές σχέσεις κ.α.

Οι χρήστες ναρκωτικών είναι μία ομάδα που βιώνει τον κοινωνικό αποκλεισμό. Οι τοξικομανείς τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα έχουν αυξηθεί σημαντικά και κυρίως στις νεαρές ηλικίες. Η *τοξικομανία* είναι ένα φαινόμενο που έχει καθαρά κοινωνικό χαρακτήρα. Η *χρήση ουσιών* δεν αποτελεί ελεύθερη επιλογή του χρήστη όπως πιστεύεται από μία μερίδα ανθρώπων αλλά μία επιλογή που υπαγορεύεται από το προσωπικό αδιέξοδο του που τον οδηγεί να βρει τρόπο για να «δραπετεύσει» από την πραγματικότητα. Οι άνθρωποι που καταφεύγουν σε αυτή την «λύση», έχουν ατομικούς και κοινωνικούς λόγους, είναι ευάλωτοι κοινωνικά καθώς επίσης δεν έχουν σταθερούς κοινωνικούς δεσμούς (Μάτσα, 2006).

Ο τοξικομανής χρησιμοποιεί τις ουσίες για να «δραπετεύσει» αλλά τελικά καταλήγει στο να τον καταδυναστεύουν αφού γίνεται ένα άτομο χωρίς σκέψη και κοινωνική επαφή, που είναι πλήρως εξαρτώμενο από αυτές. Από τη στιγμή που επέλθει η εξάρτηση, ο τοξικομανής διαλύει τους οικογενειακούς και τους κοινωνικούς του δεσμούς και δυσκολεύεται να επιβιώσει έχοντας ως μοναδικό σκοπό του να βρει την δόση του (Μάτσα, 2006).

Ο τοξικομανής ανήκει στη κατηγορία των κοινωνικά στιγματισμένων. Από την κοινωνία εκλαμβάνεται ως απειλή κυρίως μέσα από τον τρόπο που προβάλλεται από τα ΜΜΕ ως παραβατικός για να εξασφαλίσει τη δόση του. Παράλληλα, λόγω των προκαταλήψεων που υπάρχουν ότι μόνος του επέλεξε την κατάσταση στην οποία βρίσκεται, θεωρείται ότι δεν χρειάζεται κοινωνική βοήθεια και αφήνεται σε ένα περιβάλλον παραβατικότητας που μεγαλώνει ακόμα περισσότερο τον κοινωνικό του αποκλεισμό. Μεγαλύτερος στιγματισμός υπάρχει για τις γυναίκες και μητέρες τοξικομανείς και γι' αυτούς που παρουσιάζουν κάποια ψυχική διαταραχή (Μάτσα, 2006).

1.6 Νομοθετικό πλαίσιο στην Ελλάδα

1.6.1 Ιστορική αναδρομή

Η ιστορία της ρύθμισης και απαγόρευσης της χρήσης των ψυχοδραστικών ουσιών στην Ελλάδα είναι αρκετά παλιά και συνδέεται και με την κοινωνική ιστορία της χώρας κατά τον 20ο αιώνα. Η βασική νομοθεσία που θεμελίωσε την ποινική αντίδραση στα ναρκωτικά για πρώτη φορά μεταπολεμικά ψηφίζεται στην Ελλάδα στο τέλος της δεκαετίας του '80 (Ν.1729/1987). Με το νόμο αυτόν εισαγόταν για πρώτη φορά στην Ελλάδα μια συστηματική ρύθμιση του φαινομένου των ναρκωτικών. Έκτοτε, τα ναρκωτικά «εισβάλλουν» στην Ελλάδα ως παράπλευρο αποτέλεσμα αρχικά της διάδοσης μιας τάσης ρήξης κυρίως των νέων με το κατεστημένο και στη συνέχεια με τη διάδοση της ψυχαγωγικής χρήσης ψυχοδραστικών ουσιών καθώς και με την επικράτηση της καταναλωτικής οικονομίας. Η επίδραση αυτών των δύο παραγόντων κυρίως στους νέους, δημιούργησε και κοινωνικά πρότυπα συμπεριφοράς που είχαν σχέση και με τη διάθεση του ελεύθερου χρόνου (μαζική διασκέδαση, υπερβολή, αναζήτηση έντασης κλπ.). Σειρά νόμων ακολούθησαν από τότε έως σήμερα που τροποποιούσαν τον Ν. 1729. Σχετικά πρόσφατα, ο Ν. 3459/2006 κωδικοποίησε την υπάρχουσα νομοθεσία και ρύθμισε αυτοτελώς, ως ειδικός ποινικός νόμος, τα ζητήματα των παραβάσεων σχετικά με τα ναρκωτικά. Ο τελευταίος νόμος που ψηφίστηκε και τροποποίησε εν μέρει τον 3459, είναι ο νόμος 4139/2013.

1.6.2 Νόμος 4139/2013

Ο πιο πρόσφατος νόμος για τις ναρκωτικές ουσίες είναι ο Ν.4139/2013 «Νόμος περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις». Οι γενικές γραμμές της ποινικής πολιτικής για τα ναρκωτικά είναι η συστηματική ρύθμιση της παρασκευής, εισαγωγής, εμπορίας και διανομής των ναρκωτικών φαρμάκων που προορίζονται για ιατρικούς σκοπούς, η αναλυτική καταγραφή των νομοτυπικών συμπεριφορών που εντάσσονται στο πεδίο εφαρμογής αυτής της νομοθεσίας, η διαφοροποιημένη ρύθμιση της ποινικής αντίδρασης απέναντι στο φαινόμενο της εμπορίας όπου επιτείνεται η καταστολή και στο φαινόμενο της εξάρτησης όπου επικρατεί επεικέστερη μεταχείριση, ώθηση σε

απεξάρτηση και ελεγχόμενη χρήση και η ομοιογενής προσέγγιση των ναρκωτικών (δεν διακρίνονται δηλαδή σε σκληρά και μαλακά) με την επιφύλαξη ειδικών επιεικών ρυθμίσεων για τον εξαρτημένο χρήστη.

Τα βασικά σημεία του νόμου 4139/2013:

- Τι είναι τα ναρκωτικά; Κεφ.Α' άρθ.1
- Τι είναι εξάρτηση; Κεφ.Α' άρθ.1
- Τι είναι ήμερη κάνναβις Κεφ.Α' άρθ.1
- Ορίζεται ότι η παραγωγή, η κατοχή, η μεταφορά, η αποθήκευση, η προμήθεια, η επεξεργασία, η κυκλοφορία και η μεσολάβηση για ουσίες και προϊόντα που εμπίπτουν στον νόμο για τα ναρκωτικά, αποτελούν αποκλειστικό δικαίωμα του κράτους. Κεφ.Α' άρθ.2
- Στα Β' και Γ' κεφάλαια του νόμου (άρθρα 4-20) ρυθμίζονται τα σχετικά με τον έλεγχο και τη διάθεση των ναρκωτικών φαρμάκων καθώς και τη διάθεση των ναρκωτικών του κρατικού μονοπωλίου.
- Στα κεφάλαια Δ' και Ε' (άρθρα 20-44) περιλαμβάνονται οι ποινικές και δικονομικές διατάξεις σχετικά με τις παραβιάσεις του νόμου για τα ναρκωτικά και οι νομοτυπικές μορφές των επιμέρους εγκλημάτων.

Σε αυτό το σημείο θεωρείται σημαντικό να σημειωθούν κάποια άρθρα των κεφαλαίων του Ν. 4139 τα οποία διαφοροποιούν κατά μεγάλο βαθμό την αντιμετώπιση των χρηστών, που τήνουν στη παραβατική συμπεριφορά, από το ελληνικό κράτος. Οι αλλαγές αυτές εντοπίζονται στα εξής σημεία:

Στο άρθρο 20 αναφέρεται το βασικό έγκλημα που είναι η παράνομη διακίνηση ναρκωτικών ή προδρόμων ουσιών. Για το έγκλημα αυτό επιβάλλεται κάθειρξη τουλάχιστον 8 έτη και χρηματική ποινή έως 300.000 Ευρώ. Εάν ο διακινητής είναι εξαρτημένος, τότε επιβάλλεται ποινή φυλάκισης τουλάχιστον 1 έτους (αρθ. 30 αρ 4, β). Ως έγκλημα διακίνησης ναρκωτικών νοείται κάθε πράξη με την οποία συντελείται η κυκλοφορία ναρκωτικών ή προδρόμων ουσιών. Στον όρο διακίνηση, ο νομοθέτης περιέλαβε μία σειρά ενδεικτικά αναφερόμενων πράξεων που περιλαμβάνουν όλο το φάσμα του συστήματος της οικονομίας των ναρκωτικών και εντάσσονται στο έγκλημα της διακίνησης ναρκωτικών. Εκτός από αυτό, στα επόμενα άρθρα ο νόμος ρυθμίζει την ποινική

αντίδραση απέναντι σε μικροδιακινητές (ιδιαίτερες περιπτώσεις διακίνησης)εξαρτημένους και μη (αρθ. 21) και σε διακεκριμένες περιπτώσεις διακίνησης(αρθ. 22 και 23) που αφορούν τη δράση εξαρτημένων και μη διακινητών σε συνθήκες που θεωρούνται εξαιρετικά σοβαρές από πλευράς ποινής απαξίας. Στις περισσότερες των περιπτώσεων οι χρήστες εξαρτημένοι έχουν ηπιότερη μεταχείριση. Στο άρθρο 29 (καλλιέργεια κάνναβης, χρήση ναρκωτικών ουσιών, πλαστογραφία ιατρικής συνταγής) ρυθμίζεται η ποινική αντιμετώπιση των χρηστών.

Προβλέπεται μια διάκριση ανάμεσα στο συστηματικό μη εξάρτημένο και τον περιστασιακό χρήστη ινδικής κάνναβης. Στο συστηματικό χρήστη (ο όρος δεν χρησιμοποιείται από το νόμο) επιβάλλεται ποινή φυλάκισης μέχρι 5 μηνών.

α) Ο συστηματικός (αλλά μη εξαρτημένος) χρήστης είναι αυτός που για δική του αποκλειστική χρήση:

- με οποιονδήποτε τρόπο προμηθεύεται ή κατέχει ναρκωτικά σε ποσότητες

που δικαιολογούνται μόνο για την ατομική του χρήση

- ή κάνει χρήση αυτών ή καλλιεργεί φυτά ινδικής κάνναβης σε αριθμό και έκταση που δικαιολογούνται μόνο για την ατομική του χρήση.

Για να διαπιστωθεί η εξυπηρέτηση της αποκλειστικά δικής του χρήσης, συνεκτιμώνται το είδος, η καθαρότητα, η ποσότητα του συγκεκριμένου ναρκωτικού, η συχνότητα χρήσης του, η ημερήσια δόση και οι ιδιαίτερες ανάγκες του συγκεκριμένου χρήστη (βαθμός ανοχής) Οι αποφάσεις για την περίπτωση αυτή δεν αναγράφονται στο ποινικό μητρώο. Εάν ο δράστης είναι εξαρτημένος παραμένει ατιμώρητος (αρθ 30, παρ 4 α).

β) Ο περιστασιακός δράστης είναι αυτός που κάνει όσα προαναφέρθηκαν (προμηθεύεται, κατέχει, κάνει χρήση), αλλά το δικαστήριο, εκτιμώντας τις περιστάσεις τέλεσης και την προσωπικότητά του, κρίνει ότι η αξιόποινη πράξη

ήταν εντελώς περιστασιακή και δεν είναι πιθανόν να επαναληφθεί. Τότε μπορεί να παραμείνει ατιμώρητος.

γ) Όποιος είναι εξαρτημένος (άρθρο 30: όποιος απέκτησε την έξη της χρήσης και δεν μπορεί να την αποβάλλει με δικές του δυνάμεις) και είναι δράστης των αδικημάτων που προαναφέρθηκαν (άρθρα 20-25 & 29), τότε υποβάλλεται σε ειδική μεταχείριση που αφορά θεραπεία απεξάρτησης σε συνδυασμό με ήπια ποινική μεταχείριση, απόλυση υπό όρο κλπ. (άρθρα 31-35).

Η διάγνωση της εξάρτησης είναι δυνατή με πληθώρα μέσων όπως πιστοποιήσεις υπηρεσιών, ψυχολογικά και κοινωνικά δεδομένα, ευρήματα εργαστηριακών εξετάσεων, πραγματογνωμοσύνη κλπ. Ο νόμος υπερβαίνει τις δυσκολίες που έχουν διαπιστωθεί για τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης και παρέχει τη δυνατότητα διάγνωσης της εξάρτησης με πολλούς τρόπους.

1.6.3 Οργανισμοί και προγράμματα αντιμετώπισης και πρόληψης

Εγκεκριμένοι από το Κράτος και συγκεκριμένα σύμφωνα με το αρθρ. 51, ν. 4139/2013 είναι οι εξής:

- Οργανισμός κατά των Ναρκωτικών (Ο.ΚΑ.ΝΑ.),
- Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕ.Θ.Ε.Α.),
- Κέντρα απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατούμενων.
- Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αθηνών (Ψ.Ν.Α.)-18 ΑΝΩ, και
- Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης (Ψ.Ν.Θ.).

Τέλος, μία σειρά από πρωτοβουλίες και δράσεις σε εθνικό επίπεδο εντάσσονται στο πλαίσιο της Εθνικής στρατηγικής για τα ναρκωτικά.

1.7 Συμπεράσματα κεφαλαίου

Το πρόβλημα της εξάρτησης από τις ναρκωτικές ουσίες έχει κυρίως κοινωνικές διαστάσεις. Σημαντική κοινωνική διάσταση αποτελεί και το γεγονός ότι η πολιτεία δεν αντιμετωπίζει τους χρήστες μεθοδευμένα με στόχο την κοινωνική τους ένταξη αλλά κυρίως νομοθετικά. Για την επίσημη πολιτεία, οι χρήστες ναρκωτικών αντιμετωπίζονται κυρίως ως παραβατικά άτομα χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι κοινωνικές κυρίως αιτίες γένεσης του φαινομένου προκειμένου να γίνει πρόληψη. Εξάλλου, όπως θα διαφανεί και στο επόμενο κεφάλαιο το φαινόμενο της παραβατικότητας καθαυτό έχει κοινωνικές αιτίες και κίνητρα.

Κεφάλαιο 2. Η έννοια της παραβατικότητας

Η παραβατικότητα αποτελεί μία έννοια που έχει απασχολήσει έντονα τη βιβλιογραφία τόσο ως προς τα αίτια της όσο και προς τους τρόπους άρσης της εκδήλωσης της. Οι μορφές της παραβατικότητας και τα κίνητρα της διαφέρουν καθώς η πολυπλοκότητα της διαφαίνεται και από τις διαφορετικές διαστάσεις που περιλαμβάνουν οι ορισμοί της όπως παρουσιάζεται στο κεφάλαιο που ακολουθεί.

2.1. Ορισμός της παραβατικότητας

Είναι γεγονός ότι οι βιολογικές θεωρίες για την ερμηνεία του εγκλήματος έχουν αποτελέσει και εξακολουθούν να αποτελούν αντικείμενο πολλών επιστημονικών συζητήσεων. Η αναζήτηση εκείνων των παραγόντων που συνδέονται με την παραβατική συμπεριφορά είναι ένα θέμα που θα απασχολεί την επιστήμη της εγκληματολογίας. Η εξήγηση της εγκληματικότητας «αποτελεί κατά κάποιο τρόπο μια καταγραφή της ιστορίας της εγκληματολογίας, περιέχοντας τις περισσότερο δισταμένες απόψεις και αμφισβητούμενες θεωρίες, κατευθύνσεις και ερευνητικά δεδομένα» (Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου, 1984).

Η παραβατικότητα ορίζεται από ποινικούς κανόνες. Οι ποινικοί κανόνες είναι κατ' ουσία κοινωνικοί που η πολιτεία τους έχει μετασηματίσει σε δίκαιο μετά την επικύρωσή τους. Σύμφωνα με τους κανόνες αυτούς, οι άνθρωποι συμπεριφέρονται με δύο τρόπους: προσαρμόζονται σε αυτούς ή τους παραβιάζουν τοποθετώντας τους εαυτούς τους στην κατηγορία των ανεπιθύμητων και κοινωνικά επιβλαβών. Τα άτομα συνεπώς που δεν συμμορφώνονται με τους κοινωνικούς κανόνες είναι και αυτά που θεωρείται ότι παρουσιάζουν αντικοινωνική συμπεριφορά (Φρατζεσκάκης, 1987).

Σύμφωνα με τον Μαγγάνα-Λάζο (1997), ως παραβατικό άτομο μπορεί να χαρακτηριστεί αυτός «που βρέθηκε τουλάχιστον μία φορά ή βρίσκεται σε κατάσταση εμπλοκής με τον ποινικό μηχανισμό, έχει διαδικασθεί από τον «μεταστυνομικό- τμηματικό» ποινικό μηχανισμό μέχρι και το δικαστήριο ή έχει εκτίσει τουλάχιστον ποινή ή ποινές φυλάκισης (κατά κανόνα μέχρι τα δύο χρόνια). Επίσης, το άτομο που το παραβατικό στοιχείο αποτελεί το βασικό συστατικό άντλησης οικονομικών πόρων ή και τοπικού κοινωνικού κύρους (για παράδειγμα, προαγωγοί, «αδήλωτες» εκδιδόμενες) ή και σημαντικό βελτιωτικό της επαγγελματικής ενασχόλησης (για παράδειγμα, πόρνες και συχνή έως τακτική παραβίαση του νόμου 1193/81 «περί αφροδισίων»)» (Μαγγάνας-Λάζος, 1997:13).

Σύμφωνα με τη Νόβα- Καλτσούνη (2001) όμως το να έχει κάποιος παρεκκλίνουσα ή παραβατική συμπεριφορά δεν σημαίνει απαραίτητα και την παραβίαση κανόνων που επιφέρουν πάντα την ανάμειξη του ποινικού μηχανισμού: «Σημειώνουμε ότι ο όρος παρέκκλιση αναφέρεται γενικά σε μορφές συμπεριφοράς, οι οποίες δεν είναι μεν κοινωνικά αποδεκτές, δεν συνιστούν όμως οπωσδήποτε παράβαση νομικού κανόνα π.χ. χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, φυγή, αλητεία, ληστεία, απουσία από το σχολείο» (Νόβα-Καλτσούνη 2001: 14).

Με την άποψη αυτή συμφωνεί και ο Μαυρογιάννης (2003): «Ο όρος λοιπόν, παραβατική συμπεριφορά με τις ποικίλες συνιστώσες του και βαθμούς εκδήλωσης εκφράζει την απόκλιση και έκτροπη συμπεριφορά ατόμων. Η συμπεριφορά αυτή δεν λαμβάνει πάντοτε την μορφή αξιόποινης εγκληματικής πράξης, ενώ σε μεγάλη έκταση δεν αποκαλύπτεται και δεν καταγγέλλεται από τα θύματά της, από τις οικογένειες των δραστών και το κοινωνικό περιβάλλον» (Μαυρογιάννης, 2003: 1).

Αυτό βέβαια δεν αποκλείει στην παραβατική συμπεριφορά τη συμπερίληψη και παραβιάσεων που συνιστούν σοβαρά ποινικά αδικήματα: «Με τον όρο παραβατικότητα χαρακτηρίζουμε τη συμπεριφορά εκείνη που

στοχεύει στην παραβίαση τυπικών και άτυπων κανόνων. Οι μορφές της μπορεί να είναι από ανώδυνες (π.χ. τροχαίες παραβάσεις, μικροκλοπές) έως σοβαρές (πχ ανθρωποκτονίες, σεξουαλικά εγκλήματα, κλοπές κτλ)» (Αρακά, 2008: 1).

Η διαφορετικότητα των παραπάνω ορισμών οφείλεται στο γεγονός ότι η παραβατικότητα αποτελεί την περιγραφή και συμπεριλαμβάνει και εγκληματικές συμπεριφορές αλλά αυτό αφορά κυρίως τους ανήλικους (Σπινέλλη, 1985).

2.2. Μορφές της παραβατικότητας

Η παραβατικότητα στο σύνολο της έχει εμφανίσει διάφορες διακυμάνσεις, ιστορικά, χρονικά και γεωγραφικά, καθώς και ποιοτικές διαφοροποιήσεις. Τα στατιστικά στοιχεία αναφορικά με τη παραβατικότητα των ανηλίκων προκύπτουν κυρίως από τη σύγκριση με τις αξιόποινες πράξεις των ενηλίκων καθώς υπάρχουν πολιτικές, κοινωνικές και νομικές αλλαγές και διαφοροποιήσεις για τον ορισμό των ανηλίκων. Δεν θα πρέπει επίσης, να παραβλέψουμε το γεγονός ότι οι περιπτώσεις παραβατικότητας ανηλίκων που καταγράφονται είναι αυτές που συνήθως αξιολογούνται ως οι «σοβαρότερες» μην δίνοντας επαρκή στοιχεία για τη μελέτη της περίπτωσης (Φαρσελάκης, 1985).

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με έρευνα του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Αθηνών, για τις συμμορίες των ανηλίκων στη χώρα μας, της οποίας την εποπτεία κι την επεξεργασία του τελικού κειμένου έκανε ο Νέστωρ Κουράκης, Καθηγητής Εγκληματολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και την επεξεργασία και ανάλυση δεδομένων καθώς και τα σχόλια οι Πάρη Ζαγούρα, Νομικός, Εγκληματολόγος, Επιμελήτρια Ανηλίκων, Μαρία Α. Γαλανού, Νομικός, Διπλωματούχος Μεταπτυχιακού Κύκλου Σπουδών Ποινικών Επιστημών στη Νομική Σχολή Αθηνών το Μάρτιο του 2002, τα πορίσματα είναι τα εξής:

«Μόνο το 60,6% των δραστών έχουν ορισμένη διαμονή. Τέσσερις στους δέκα περίπου ανηλίκους που εκδηλώνουν ομαδική παραβατική συμπεριφορά (44,5%) είναι 16 ετών και συνήθως τελούν κάποιο από τα αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας (49,8%), κατά κύριο λόγο κλοπές (37,5%). Σε ορισμένες περιπτώσεις ο ανήλικος χρησιμοποιεί είτε λεκτική απειλή, είτε σωματική βία, είτε όπλο (περίστροφο, τσεκούρι, μαχαίρι, σφυρί, σιδηρολοστό, κατσαβίδι) προκειμένου να επιτύχει τον στόχο του. Η πράξη έχει πολύ συχνά τελεστεί στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας (43%) και γενικότερα στην Αττική μαζί με τον Πειραιά (52,8%) που αποτελεί άλλωστε και την τοπική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου Ανηλίκων Αθηνών. Οι περισσότερες ομάδες ανηλίκων παραβατών αποτελούνται από άτομα ίδιας εθνικότητας, ενώ πολύ λίγες είναι εκείνες οι περιπτώσεις των παραβατικών ομάδων στις οποίες αποδεικνύεται ότι συμμετέχουν και ενήλικες. Τα θύματα είναι συχνά Έλληνες με αλλοδαπό δράστη. Τέλος, η συνηθέστερη ποινική μεταχείριση των ανηλίκων είναι η επιβολή αναμορφωτικών μέτρων (63%), αλλά δεν είναι λίγες και οι περιπτώσεις ποινικού σωφρονισμού (96 στους 264 δράστες, 36,3%)» (Κουράκης κ.ά., 2003).

Σύμφωνα με τον Ονισένκο (2011), από τη σύλληψη συνολικά 3.920 ανηλίκων τους πρώτους εννέα μήνες του 2011 διαφάνηκε ότι είχαν τελέσει τις κάτωθι πράξεις:

- 1.881 ενεπλάκησαν σε κλοπές ή διαρρήξεις,
- 462 σε κλοπές οχημάτων (κυρίως μηχανάκια),
- 408 σε υποθέσεις ναρκωτικών,
- 292 σε ληστείες,
- 244 σε ξυλοδαρμούς,
- 108 σε παράβαση πνευματικής ιδιοκτησίας (πειρατικά CD, «μοίρασμα» μέσω Ιντερνετ κ.λπ.),
- 105 οπλοφορούσαν,
- 75 συμμετείχαν σε οργανωμένο έγκλημα κ.ά.
- 12 ανήλικοι συνελήφθησαν με την κατηγορία του φόνου (17 το 2010),

- 19 παρενέβησαν σε εκβιασμούς
- 4 σε αρχαιοκαπηλία ,
- 16 σε απαγωγή κ.ά. (Ονισένκο, 2011).

2.3. Τα κίνητρα της παραβατικότητας

Οι Wolfgang & Le Blanc χαρακτηρίζουν την παραβατικότητα ως μέρος της ανάπτυξης των ανηλίκων: «η παραβατικότητα των ανηλίκων, στο μεγαλύτερο μέρος της τουλάχιστον, δεν αποτελεί παρά ένα επιφανόμενο της ανάπτυξης τους και των μικρό- «κρίσεων» που αυτή προκαλεί, ιδιαίτερα κατά την εφηβεία, κατά την οποία αρχίζει να συντελείται η τελείωση της φυσικής, πνευματικής και συναισθηματικής τους ανάπτυξης» (Φαρσεδάκης, 1985: 12).

Ο Φαρσεδάκης (1985) αναφέρεται και σε βιολογικές θεωρίες όπως αυτών των Schulte & Towbin που αναφέρουν ότι «υπάρχει σχέση ορισμένων μορφών παραβατικής συμπεριφοράς και δυσλειτουργίας του εγκεφάλου, και αναγνωρίζουν την επίδραση των κοινωνικό- οικονομικών μεταβλητών στους παράγοντες διατροφής και σε άλλους περιβαλλοντολογικούς που φαίνεται πως συνδέονται μ' αυτήν την εγκεφαλική δυσλειτουργία» (Φαρσεδάκης, 1985: 101).

Μία παρόμοια άποψη για γενετική προδιάθεση διατυπώνει και ο Eysenk: «η αντικοινωνική, παραβατική και ψυχοπαθητική συμπεριφορά συνδέεται προς στοιχεία της προσωπικότητας που καθορίζονται γενετικά» (Φαρσεδάκης, 1985:102).

Για τον Φαρσεδάκη, οι βιολογικές θεωρίες συνδέουν την παραβατικότητα κυρίως με τις βιολογικές μειονεξίες: «Οι βιολογικές μειονεξίες των παραβατικών ανηλίκων δεν τους επιτρέπουν να έχουν την

κανονικότητα του φυσιολογικού ομαλού ανθρώπου και, κατά συνέπεια, την ικανότητα προσαρμογής σε δυσχερείς εξωτερικές συνθήκες που η ζωή είναι φυσικό να παρουσιάζει, με αποτέλεσμα να υπερβαίνουν ή και να διαρρηγνύουν τα επιτρεπτά πλαίσια κίνησης- για μίαν ομαλή κοινωνική ζωή- που θέτουν οι νόμοι της κάθε πολιτείας» (Φαρσεδάκης, 1985: 101).

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν υπάρχει ευρεία χρήση των βιολογικών θεωριών λόγω των προκαταλήψεων και των στερεοτύπων που μπορεί να δημιουργήσουν αλλά και για την αντιμετώπιση των παραβατικών αφού θα θεωρηθεί ότι οι άνθρωποι με συγκεκριμένα γενετικά χαρακτηριστικά δεν μπορούν να την αποφύγουν και ότι όλοι οι άνθρωποι που φέρουν αυτά τα χαρακτηριστικά στο μέλλον θα γίνουν παραβάτες (Φαρσεδάκης, 1985).

Οι ψυχαναλυτές με τη σειρά τους στο παρελθόν απέδιδαν στα παιδιά τάσεις που μπορούν να οδηγήσουν στην παραβατικότητα αλλά κάτι τέτοιο, δηλαδή η ύπαρξη μίας εγγενούς επιθετικότητας στην παιδική ηλικία δεν είναι πλέον αποδεκτή από την ψυχανάλυση (Φαρσεδάκης, 1985).

Σύμφωνα με τις ψυχολογικές θεωρίες η παραβατικότητα προκύπτει από τις έντονες ψυχολογικές καταστάσεις αλλά και από παθολογικές. Σε αυτές επιδρούν ηθικές και υπαρξιακές αλληλεπιδράσεις που δέχονται όμως επιρροές και από την κοινωνική εκμάθηση (Φαρσεδάκης, 1985).

Τέλος, μία διαφορετική οπτική για την παραβατικότητα δίνουν οι θεωρίες που αναφέρονται στις περιορισμένες επιλογές. Στις θεωρίες αυτές, ιδιαίτερη σημασία δίνεται στις συνέπειες των παραβατικών πράξεων και αυτές μπορούν να κάνουν τον ανήλικο να αποφύγει τη παραβατική συμπεριφορά. Εκτός όμως από τις συνέπειες, κυρίαρχο ρόλο σε αυτές τις θεωρίες διαδραματίζουν και οι τρόποι αντίδρασης και δράσης των ομάδων που ο ανήλικος θεωρεί ότι θα βρει απέναντι του κατά την τέλεση της παραβατικής πράξης όπως για παράδειγμα η αστυνομία. Βέβαια, αυτό δεν σημαίνει ότι η

παραβατική πράξη δεν θα επιτελεστεί στο τέλος από τον ανήλικο λόγω άλλων παραγόντων όπως η άσκηση πίεσης, ο μιμητισμός ή άλλες επιρροές και επιδράσεις που τυχόν θα δεχτεί (Φαρσεδάκης, 1985).

2.4. Παράγοντες εκδήλωσης της παραβατικότητας

Για να αναλυθούν καλύτερα τα αίτια και οι συνθήκες που δημιουργούν τη παραβατική συμπεριφορά, είναι αναγκαία η έννοια του παράγοντα, δηλαδή του φαινομένου που επιδρά στη πορεία ή τα αποτελέσματα της.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την παραβατικότητα των ανηλίκων είναι:

- **Οι ατομικοί (βιολογικοί και ψυχολογικοί).**

Οι παράγοντες αυτοί είναι σχετικοί με την ηλικία του παιδιού. Είναι ευρέως γνωστό ότι το παιδί κατά τη μετάβαση του στην εφηβεία έρχεται αντιμέτωπο με πολλές βιολογικές και ψυχολογικές αλλαγές. Όλα αυτά δημιουργούν προβλήματα στον έφηβο χωρίς αυτό να σημαίνει ότι όλες οι αντιδράσεις της εφηβείας συνιστούν παραβατική συμπεριφορά αλλά απλώς ότι οι έφηβοι που βιώνουν αυτές τις αλλαγές είναι πιο επιρρεπείς σε αυτή αν δεν υπάρχει η κατάλληλη υποστήριξη και καθοδήγηση (Φρατζεσκάκης, 1987).

- **Οι κοινωνικοί και οικονομικοί.**

Σε αυτούς αναφέρονται οι δημογραφικοί, οικονομικοί, κοινωνικοί, κοινωνικό-ψυχολογικοί, κ.ά (Φρατζεσκάκης, 1987).

Αντίστοιχα οι παράγοντες που δεν είναι περιβαλλοντολογικοί διαχωρίζονται σε:

- **Ιδιοσυστασιακούς.**

Αυτοί δηλαδή που χαρακτηρίζουν τη σύσταση και τη δομή ενός οργανισμού από φυσιολογική και βιολογική άποψη, που επιδέχονται όμως αλλαγές λόγω διάφορων συνθηκών όπως π.χ. η ασθένεια.

- **Συγγενείς.**

Είναι εκείνοι τους οποίους ο άνθρωπος αποκτά κατά τη διάρκεια που είναι έμβρυο μέσα στη μήτρα.

- **Εγγενείς.**

Ως αποτέλεσμα γονιδιακών μεταλλαγών ή χωρισμών.

- **Κληρονομικούς (Φαρσεδάκης, 1985).**

Τέλος , ο πιο **σημαντικός παράγοντας** για την εμπλοκή ενός ανηλίκου με την παραβατικότητα *είναι και το περιβάλλον* λόγω της έλλειψης αυτοελέγχου που έχει με αποτέλεσμα να μην θέτει όρια και να μην σκέφτεται τις συνέπειες. Έτσι, είναι πολύ πιθανό ο ανήλικος να ακολουθήσει και να μιμηθεί συμπεριφορές που βλέπει στο περιβάλλον του (Φρατζεσκάκης, 1987).

2.5. Συμπεράσματα κεφαλαίου

Όπως διαφαίνεται από τα παραπάνω, η παραβατικότητα αποτελεί ένα φαινόμενο που εκφράζεται με διαφορετικές μορφές και προκαλείται από διάφορους παράγοντες με ιδιαίτερη εστίαση στο κοινωνικό περιβάλλον το οποίο μπορεί να προκαλέσει και παράγοντα επιρροής αλλά και διαμόρφωσης της παραβατικότητας. Ένας άλλος παράγοντας όμως που δεν συμπεριλαμβάνεται στις θεωρίες που προαναφέρθηκαν, είναι αυτός της εξάρτησης και δη από τις ναρκωτικές ουσίες όπως θα διαφανεί και στο παρακάτω κεφάλαιο.

Κεφάλαιο 3. Χρήση ναρκωτικών ουσιών και παραβατικότητα

Ελάχιστοι χρήστες ναρκωτικών ουσιών δεν έχουν εμπλοκές με τη δικαιοσύνη, είτε λόγω της κατοχής ναρκωτικών ουσιών, είτε λόγω ανάμειξης ή διάπραξης παραβατικών πράξεων. Η σχέση αυτή γίνεται προσπάθεια να σκιαγραφηθεί στο κεφάλαιο που ακολουθεί δίνοντας ιδιαίτερη εστίαση στα κίνητρα που ωθούν τους χρήστες ναρκωτικών στην παραβατικότητα.

3.1. Παραβατικές πράξεις και κίνητρα των χρηστών ναρκωτικών

Η σχέση της παραβατικής συμπεριφοράς με τη χρήση ναρκωτικών ουσιών είναι πλέον τεκμηριωμένη ερευνητικά. Είτε για την εύρεση των ναρκωτικών που χρειάζονται, είτε για την επίλυση διενέξεων που δημιουργούνται λόγω των ναρκωτικών, οι χρήστες ναρκωτικών ουσιών εμπλέκονται σε μία σειρά παραβατικών πράξεων όπως οι κλοπές, η διακίνηση και η εμπορία ναρκωτικών ουσιών, οι ληστείες, οι σωματικές βλάβες, ακόμα και ανθρωποκτονίες και βιασμούς αν και σε μικρότερο ποσοστό (Σκανδάμη κ.ά., 2016).

Σύμφωνα με τον Τζεφεράκο (2010), ένα τμήμα των παραβατικών πράξεων των χρηστών σχετίζεται γενικότερα με το σύστημα που παράγει και διακινεί ναρκωτικά. Πολλοί χρήστες που εμπλέκονται σε αυτό το σύστημα εμπλέκονται σε παραβατικές πράξεις που αφορούν βία ανάμεσα σε ανταγωνιστικά κυκλώματα που φτάνουν ακόμα και στις δολοφονίες, πράξεις που είναι εκδικητικές προς αυτούς που τους πώλησαν κακές ποιοτικές ουσίες, βίαιες και παράνομες πράξεις στο εσωτερικό των κυκλωμάτων λόγω των κανόνων που το διέπουν ή ως τιμωρία σε πράξεις που δεν είναι υπέρ του, αντιπαράθεση με τις διωκτικές αρχές και τιμωρία αυτών που τις πληροφορούν. Από την άλλη, στην παραβατικότητα ωθούνται επίσης οι χρήστες λόγω του μεγάλου ποσού χρημάτων που απαιτεί κάθε ημέρα η εξάρτηση τους και τα οποία

εξασφαλίζονται μέσω κλοπών, διαρρήξεων, ληστειών και πορνείας (Τζεφεράκος, 2010).

Σύμφωνα με την έκθεση για το 2011 του ΕΚΤΕΠΝ και οι διαρρήξεις φαρμακείων αλλά και τροχαία ατυχήματα σχετίζονται με τη χρήση ναρκωτικών ουσιών (ΕΚΤΕΠΝ, 2011).

3.2. Το προφίλ του χρήστη

Σύμφωνα με το ΚΕΘΕΑ, η συντριπτική πλειοψηφία των χρηστών ναρκωτικών είναι άνδρες (8 στους 10). Οι τρεις στους δέκα είναι αλλοδαποί ενώ οι τέσσερις στους δέκα είναι άστεγοι. Τέσσερις στους δέκα επίσης μπορεί να έχουν στέγη αλλά δεν έχουν ηλεκτρικό ρεύμα ή νερό. Έξι στους δέκα δεν εργάζονται καθόλου. Οι έξι στους δέκα αντιμετωπίζουν προβλήματα σωματικής υγείας (οροθετικοί, ηπατίτιδα C) ενώ σχεδόν οι μισοί είναι ανασφάλιστοι. Οι πέντε στους δέκα κάνουν χρήση ενέσιμων ναρκωτικών ουσιών, κυρίως ηρωίνης και μοιράζονται τη σύριγγα με άλλους, κάτι που τους κάνει ευάλωτους σε μεταδιδόμενα νοσήματα (OnMed.gr, 2016).

Σκιαγράφηση του προφίλ του χρήστη ναρκωτικών ουσιών επιχείρησαν να κάνουν οι Αλεξοπούλου κ.ά. (2014) και το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 184 χρήστες ναρκωτικών ουσιών με μέση ηλικία τα 35,3 έτη.

Από αυτούς:

- το 77,2% ήταν άνδρες
- το 82,1% άτομα που είχαν αποκτήσει την ελληνική υπηκοότητα
- το 79,3% Έλληνες γηγενείς
- το 79,9% άνεργοι
- το 39,4% απόφοιτοι Λυκείου
- το 22,3% είχε διακόψει το σχολείο.

Όσον αφορά τον τρόπο λήψης και την συχνότητα χρήσης των ναρκωτικών ουσιών:

- Το 62% του δείγματος που ήταν χρήστες ηρωίνης έκαναν *εισπνοή* από τη μύτη και το 92,3% έκανε *καθημερινά χρήση*.
- Στους χρήστες κοκαΐνης το 50% την λάμβαναν με *ενέσιμη μορφή*. Η μέση ηλικία που οι συμμετέχοντες ξεκίνησαν τη χρήση των ναρκωτικών ουσιών ήταν τα 55,6 έτη και η μέση διάρκεια της χρήσης ήταν 12,1 έτη (Αλεξοπούλου,2014).

Από το προφίλ του χρήστη ναρκωτικών ουσιών είναι πολύ εύκολο να γίνει κατανοητό για ποιο λόγο οδηγούνται στην παραβατικότητα αφού όχι μόνο στερούνται τα απαραίτητα για το βιοπορισμό τους αλλά λόγω της ανικανότητας τους για εργασία δεν είναι σε θέση να εξασφαλίσουν με άλλο τρόπο τα χρήματα που χρειάζονται και που δεν είναι λίγα, καθημερινά για την αγορά ναρκωτικών ουσιών λόγω της εξάρτησης τους.

3.3. Συμπεράσματα κεφαλαίου

Από τα παραπάνω διαφαίνεται ότι η εξάρτηση αλλά και η κοινωνική και οικονομική κατάσταση είναι αυτή που οδηγεί τον χρήστη ναρκωτικών ουσιών στην παραβατικότητα. Η ανάγκη του να ικανοποιήσει την εξάρτηση του, η οποία δεν του επιτρέπει να εργαστεί και να βιοποριστεί όπως οι υπόλοιποι άνθρωποι, τον οδηγεί στη διάπραξη παραβατικών πράξεων προκειμένου να εξασφαλίσει τα χρήματα που απαιτούνται για την αγορά ναρκωτικών. Αυτό ισχύει για τους ανθρώπους που ούτως ή άλλως προέρχονται από συγκεκριμένη οικονομική τάξη γιατί οι πλούσιοι χρήστες διαθέτουν χρήματα και συνεπώς δεν χρειάζεται να διαπράξουν παραβατικές πράξεις. Το πρόβλημα αυτό είναι περίπλοκο και αποτελεί ένα φαύλο κύκλο ο οποίος όμως μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσω της κοινωνικής εργασίας όπως θα διαφανεί και στο επόμενο κεφάλαιο.

Κεφάλαιο 4. Κοινωνική εργασία- χρήση ουσιών και παραβατικότητα

Στο κεφάλαιο αυτό θα εξεταστεί τόσο η φύση της κοινωνικής εργασίας και το πεδίο δράσης της, όσο και η διασύνδεση και η συμβολή που μπορεί να έχει στο θέμα της παραβατικότητας έτσι όπως αυτή εκφράζεται, μεταξύ άλλων, και από τους χρήστες ναρκωτικών ουσιών.

4.1. Τομείς δράσεις της κοινωνικής εργασίας

Η κοινωνική εργασία εστιάζει κυρίως στην αντιμετώπιση φαινομένων αλλά και στην πρόληψη τους. Για να μπορέσει βέβαια να είναι εφικτή και αποτελεσματική η δράση της, απαιτείται να προηγηθεί κοινωνική έρευνα. Η κοινωνική έρευνα θεωρείται σημαντική διότι εξετάζει τα κοινωνικά προβλήματα όχι μόνο επιφανειακά αλλά αναζητά τις αιτίες και τους παράγοντες που οδήγησαν στη γένεση τους αλλά και τις επιπτώσεις που προκαλεί η ύπαρξη τους (Καλλινικάκη, 1998).

Μέσω συνεπώς της κοινωνικής έρευνας, θα αντληθούν οι απαραίτητες πληροφορίες που χρειάζεται η κοινωνική εργασία προκειμένου να εφαρμόσει προγράμματα πρόληψης και όχι καταστολής όπως συμβαίνει στην περίπτωση των παραβατικών χρηστών ναρκωτικών. Οι πληροφορίες αυτές που θα αναδεικνύουν τα αίτια και τους παράγοντες, μπορούν να αποτελέσουν για την κοινωνική εργασία τη βάση εκπόνησης δράσεων και προγραμμάτων προκειμένου να προλάβουν αρχικά την εξάρτηση στις ναρκωτικές ουσίες και δευτερευόντως την παραβατικότητα που οδηγεί. Εξάλλου, δεν είναι τυχαίο ότι το σύνολο των οργανισμών που εφαρμόζουν προγράμματα πρόληψης αλλά και

αντιμετώπισης του φαινομένου, χρησιμοποιούν κοινωνικούς λειτουργούς (Δημητριάδη, 2007).

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η κοινωνική εργασία δεν έχει ως αντικείμενο μόνο το άτομο που είναι εμπλεκόμενο σε ένα κοινωνικό πρόβλημα αλλά και το ευρύτερο κοινωνικό του περιβάλλον, όπως η οικογένεια του και η κοινότητα στην οποία εντάσσεται (Δημητριάδη, 2007).

4.2. Κοινωνική εργασία και παραβατικότητα

Όπως ήδη αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα, η συμβολή του κοινωνικού λειτουργού μπορεί να είναι ουσιαστική τόσο στην πρόληψη όσο και στην αντιμετώπιση του φαινομένου. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει η κοινωνική εργασία να εφαρμόζεται σε δύο επίπεδα. Στον τομέα της πρόληψης η κοινωνική εργασία είναι αυτή που θα συντονίσει όλους τους εμπλεκόμενους παράγοντες που μπορεί να αποτελέσουν αιτία γένεσης του προβλήματος και θα συντονίσει την ενημέρωσή τους (Δημητριάδη, 2007). Για παράδειγμα, στο ζήτημα της χρήσης ναρκωτικών, πέρα από την ενημέρωση που θα πρέπει να ξεκινά από τη σχολική κοινότητα, στους ίδιους τους μαθητές πως θα πρέπει να αποφύγουν την εμπλοκή τους με τη χρήση ναρκωτικών, απαιτείται δράση και στην κοινότητα και στο φιλικό και οικογενειακό περιβάλλον που μπορεί άθελα του να αποτελέσει κίνητρο της έναρξης χρήσης ουσιών.

Στον τομέα της αντιμετώπισης, όπως διαφάνηκε και από τη μελέτη μας, η περιθωριοποίηση του χρήστη- παραβάτη αποτελεί ένα βασικό πρόβλημα. Στον τομέα αυτό συνεπώς η κοινωνική εργασία είναι αυτή που μπορεί να συμβάλει στον συντονισμό των απαραίτητων υπηρεσιών αλλά και της κοινωνίας για την απεξάρτηση και την ομαλή ένταξη του χρήστη- παραβάτη.

4.3 Κοινωνική Εργασία και Εξαρτήσεις

Η κοινωνική εργασία εστιάζει σε δύο κυρίους άξονες αναφορικά με τη χρήση των ναρκωτικών ουσιών σε συνάρτηση με την παραβατικότητα και αυτοί είναι ο περιορισμός της διακίνησης τους και η πρόληψη του φαινομένου.

Προσπάθεια μείωσης της βλάβης σχετικά με τις εξαρτήσεις, αποτελούν οι παρεμβάσεις αντιμετώπισης των εξαρτήσεων στο πλαίσιο του ποινικού συστήματος (π.χ. στη φυλακή) που υλοποιούνται από συγκεκριμένους φορείς οι οποίοι είναι εγκεκριμένοι από το Κράτος και συγκεκριμένα (αρθρ. 51, ν. 4139/2013) είναι ο Οργανισμός κατά των Ναρκωτικών (Ο.ΚΑ.ΝΑ.) σε όλο το φάσμα των παραρτημάτων του, το Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕ.Θ.Ε.Α.) το οποίο διατηρεί μονάδες σε πολλές πόλεις της χώρας, το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αθηνών (Ψ.Ν.Α.)-18 ΑΝΩ των οποίων τα τμήματα τόσο εντός του Νοσοκομείου όσο και εκτός επιτελούν δράση που είναι εξαιρετικά πολύτιμη, το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης (Ψ.Ν.Θ.) και τέλος τα Κέντρα Απεξάρτησης Κρατουμένων στον Ελαιώνα Θηβών και Κασσάνδρας Χαλκιδικής. Τέλος, μία σειρά από πρωτοβουλίες και δράσεις σε εθνικό επίπεδο εντάσσονται στο πλαίσιο της Εθνικής στρατηγικής για τα ναρκωτικά.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα προσπάθειας του κράτους για μέριμνα αποτελεί ο ΟΚΑΝΑ που από το 1995 μαζί με τους ΟΤΑ, ξεκίνησαν τη δημιουργία κέντρων πρόληψης. Σήμερα τα κέντρα αυτά έχουν φτάσει τα 75 καλύπτοντας το σύνολο της ελληνικής επικράτειας και απευθύνονται σε μαθητές, εφήβους, γονείς, στρατιώτες, επαγγελματίες που σχετίζονται με το πρόβλημα των ναρκωτικών (αστυνομικοί, επαγγελματίες, υγείας, εκπαιδευτικοί, κ.ά.), σε αθλητικές ομάδες και συλλόγους, σε ειδικές ομάδες πληθυσμού όπως οι φυλακισμένοι, οι πρόσφυγες, οι μειονοτικές ομάδες, κ.ά., αλλά και ευρύτερα στην κοινωνία.

Σύμφωνα με τον ΟΚΑΝΑ(2016), στόχοι των προγραμμάτων αυτών είναι:

- Η **ενδυνάμωση**, υποστήριξη και εκπαίδευση, των νέων ώστε να υιοθετήσουν μια θετική στάση ζωής και να αναπτύξουν δεξιότητες που να αντιστέκονται στη χρήση των εξαρτησιογόνων ουσιών, αλλά και σε άλλες εξαρτητικές συμπεριφορές (τζόγος, διαδίκτυο κ.ά).
- Η **συμβουλευτική και υποστήριξη** της οικογένειας με σκοπό την ενίσχυση του γονεϊκού ρόλου και τη βελτίωση της επικοινωνίας.
- Η **ευαισθητοποίηση** καθηγητών και δασκάλων σε θέματα πρόληψης- η ενίσχυση του παιδαγωγικού τους ρόλου και η ενδυνάμωση των σχέσεων εκπαιδευτικών -μαθητών.
- Η **ενημέρωση** των ενδιαφερομένων για τα υπάρχοντα θεραπευτικά προγράμματα.
- Η **πληροφόρηση** των πολιτών.
- Η **κινητοποίηση** της ευρύτερης κοινότητας.

Εδώ και αρκετά χρόνια η εξάπλωση του φαινομένου της ουσιοεξάρτησης απασχολεί ιδιαίτερα την κοινωνία μας. Η μεγάλη τεχνολογική πρόοδος και η οικονομική ανάπτυξη δεν κατόρθωσαν να ανταποκριθούν στις πραγματικές ανάγκες του ατόμου, με αποτέλεσμα η κοινωνία να οδηγηθεί σε κρίση των αξιών. Η κρίση αυτή έχει επεκταθεί και στις διαπροσωπικές σχέσεις και οι νέοι δικαιολογημένα νιώθουν ότι βρίσκονται στο κενό (Ρήγα, 2001).

Οι αρχικές προσπάθειες της κοινωνικής εργασίας για την πρόληψη της εξάπλωσης του φαινομένου στόχευαν στη σωστή ενημέρωση των νέων για τις βλαβερές συνέπειες των ναρκωτικών, με απώτερο σκοπό την αποτροπή από τη χρήση. Αποδείχτηκε όμως ότι με αυτό τον τρόπο όχι μόνο δεν μειώθηκε η χρήση, αλλά αντίθετα αυξήθηκε το πρόβλημα γιατί η ενημέρωση τελικά λειτούργησε ως προτροπή. Θεωρήθηκε λοιπόν αναγκαία η υιοθέτηση μιας άλλης οπτικής προσέγγισης για την πρόληψη.

Έτσι , οι σύγχρονες μέθοδοι της κοινωνικής εργασίας αντιμετωπίζουν τη χρήση ουσιών ως ένα παθολογικό σύμπτωμα, πίσω από το οποίο βρίσκεται ένας νέος που αντιμετωπίζει δυσκολίες και προσπαθεί να αποφύγει τα συναισθήματά του. Όμως το πρόβλημα της χρήσης ουσιών είναι δείγμα μιας βαθύτερης κρίσης κοινωνικών και ηθικών αξιών, που αφορά την κοινωνία στο σύνολο της.

Καθοριστικός για την πρόληψη των εξαρτήσεων είναι η προσέγγιση των ενηλίκων από τους επιστήμονες ψυχικής υγείας.

Πιο συγκεκριμένα ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι:

- **Να ενθαρρύνει τους νέους να βρουν τη θέση τους στον κόσμο**
- **Να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες**
- **Να δοκιμάζουν τις δυνάμεις τους**
- **Να πιστεύουν στον εαυτό τους**
- **Να βιώνουν καινούργιες εμπειρίες**
- **Να μαθαίνουν να αντιμετωπίζουν τις δυσκολίες**
- **Να αποκτούν νέες δεξιότητες**
- **Να αναζητούν εναλλακτικές λύσεις**
- **Να συμμετέχουν σε δημιουργικές δραστηριότητες, δίνοντας νόημα στη ζωή τους και μαθαίνοντας να δημιουργούν και να συνεργάζονται.**

Σύμφωνα και με τα παραπάνω, μπορούμε να ορίσουμε την πρόληψη ως την αποτροπή από καταστάσεις και γεγονότα που προκαλούν αρνητικές συνέπειες. Οι ενέργειες για την πρόληψη ενός φαινομένου συνίσταται στη δημιουργία εμπειριών που ενισχύουν την ικανότητα των ανθρώπων να διαχειρίζονται με επιτυχία εν δυνάμει δύσκολες καταστάσεις, ώστε τελικά να αποφεύγεται το ανεπιθύμητο γεγονός.

4.4. Συμπεράσματα κεφαλαίου

Ο κοινωνικός λειτουργός αποτελεί μία σημαντική βοήθεια για τον χρήστη –παραβάτη από την έναρξη της απεξάρτησης του μέχρι και την κοινωνική του ένταξη. Είναι αυτός που δουλεύοντας με το χρήστη ναρκωτικών και με το περιβάλλον του μπορεί να αντιληφθεί τις αιτίες και τους παράγοντες που τον έχουν ωθήσει τόσο στη χρήση όσο και στην παραβατικότητα και αυτό να αποτελέσει άξονα για την κατανόηση αλλά και την αντιμετώπιση του φαινομένου. Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στις δομές που ασχολούνται με τη χρήση ναρκωτικών ουσιών και σε εκείνες με την παραβατικότητα είναι θεραπευτικός, επιτελούν έργο θεραπευτικής υγείας των ατόμων αυτών.

Μέρος Β': Ερευνητικό

Κεφάλαιο 5. Μεθοδολογία Έρευνας

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση της σχέσης της χρήσης ναρκωτικών ουσιών στην εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς. Ειδικότερα, θα εξεταστεί εάν και πώς η χρήση ναρκωτικών ουσιών ωθεί στην εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς και τι μορφές αυτή έχει.

Ειδικότερα, καλείται να απαντήσει στα κάτωθι ερευνητικά ευρήματα:

1. Σε ποιο βαθμό η χρήση ναρκωτικών ουσιών οδηγεί σε παραβατική συμπεριφορά;
2. Η χρήση ναρκωτικών ουσιών είναι η αποκλειστική αιτία εκδήλωσης παραβατικής συμπεριφοράς ή υπάρχουν και άλλοι παράγοντες;
3. Ποια είναι τα κοινωνικό-δημογραφικά χαρακτηριστικά των χρηστών ναρκωτικών που εκδηλώνουν παραβατική συμπεριφορά;
4. Ποιες είναι οι μορφές παραβατικής συμπεριφοράς που εκδηλώνουν οι χρήστες ναρκωτικών ουσιών;
5. Ποιοι είναι οι λόγοι που οι χρήστες ναρκωτικών ουσιών εκδηλώνουν παραβατική συμπεριφορά;

Η έρευνα που έγινε ήταν ποιοτική και το μεθοδολογικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε ήταν η ημί-δομημένη συνέντευξη. Η ποιοτική μέθοδος επιλέχθηκε γιατί συγκριτικά με την ποσοτική επιτρέπει την εξέταση ενός σχετικού μικρού δείγματος αλλά παράλληλα προσφέρει πολλές και σημαντικές πληροφορίες και επιτρέπει την εστίαση στις κοινωνικές αντιλήψεις των

επαγγελματιών (Ιωσηφίδης, 2003). Εξάλλου, η ποιοτική μέθοδος εστιάζει ιδιαίτερα στην έρευνα κοινωνικών φαινομένων όπως αυτό της παραβατικότητας και της χρήση ναρκωτικών ουσιών μέσα από την εμπειρία που δεν μπορεί να μετρηθεί, όπως στην περίπτωση των επαγγελματιών που δραστηριοποιούνται σε σχετικούς με τη χρήση ναρκωτικών φορείς (Ιωσηφίδης, 2003). Η ποιοτική μέθοδος είναι κατάλληλη ώστε ο επαγγελματίας να αποτυπώσει τις δικές του εμπειρίες, αντιλήψεις και ερμηνείες για το θέμα της έρευνας ενώ παράλληλα επιτρέπει στις ερευνήτριες να κατανοήσουν το φαινόμενο βάσει της ερμηνεία των λεχθέντων των συμμετεχόντων και της επιδράσεως που ασκεί σε αυτούς (Κυριαζή, 2011).

Η ποιοτική έρευνα περιλαμβάνει σημαντικές και βασικές αρχές που υποδηλώνουν τη μεγάλη σημασία που έχει ως ερευνητική μέθοδος. Η έννοια ποιοτική στην ουσία, υποδηλώνει τα αξιώματα που περιλαμβάνει η συγκεκριμένη μέθοδος. Αυτού του είδους η έρευνα χρησιμοποιείται, αντίθετα από την ποσοτική η οποία καταγράφει, σε φαινόμενα τα οποία χρειάζονται επεξήγηση ή ερμηνεία, πάντα όμως σε φυσικό πλαίσιο, στοιχείο που της αποδίδει και την έννοια της νατουραλιστικής. Στην περίπτωση που η ποιοτική έρευνα βασίζεται σε μία ρεαλιστική προσέγγιση, τότε είναι απαραίτητο να περιλαμβάνει κριτήρια τα οποία υπάρχουν και στην ποσοτική μέθοδο, όπως η εγκυρότητα και η αξιοπιστία (Κυριαζή, 2011). Επίσης, η ίδια η αξιολόγηση θα πρέπει να προέρχεται από τη συνολική εξέταση των επιλογών που πρέπει οι ερευνητές αλλά και ευρύτερα η κοινωνία, να κάνουν σε όλα τα επίπεδα.

Η θεωρητική λογική που χρησιμοποιείται στην ποιοτική έρευνα είναι αυτή που τη διαφοροποιεί κυρίως από την ποσοτική. Αυτό όμως δεν μεταβάλλει το γεγονός ότι ο ερευνητής θα πρέπει να είναι σε θέση να απαντήσει στο πώς ανακάλυψε κάτι ή τον τρόπο με τον οποίο το έμαθε. Ο μόνος τρόπος για να μπορέσει ο ερευνητής να αποδείξει ότι η γνώση που παρήγαγε είναι έγκριτη, είναι παραθέτοντας στο κοινό τον τρόπο και τη μεθοδολογία με την οποία διεξήγαγε την έρευνά του. Με αυτό τον τρόπο διαφαίνεται ότι το αποτέλεσμα της έρευνάς του όντως αποτελεί επιστημονική γνώση και δεν είναι για παράδειγμα, αποτέλεσμα της εμπειρίας του.

Σύμφωνα με τον Ιωσηφίδη (2003), η επιλογή της ποιοτικής μεθόδου είναι κατάλληλη για την παρούσα μελέτη γιατί «σκοπός του ερευνητή δεν είναι ο έλεγχος μίας ήδη υπάρχουσας θεωρίας, όπως είναι στην περίπτωση της ποσοτικής έρευνας, αλλά η ανεύρεση και η συνεχής αποσαφήνιση θεωρητικών εννοιών που συνοψίζουν το υπό μελέτη φαινόμενο και βάσει των οποίων συγκροτείται η θεωρία» (Ιωσηφίδης, 2003:40).

Η ποιοτική έρευνα είναι μία μέθοδος που δεν περιορίζει τον ερευνητή όπως η ποσοτική και του επιτρέπει να εξάγει πολλαπλά συμπεράσματα από τη μελέτη ενός κοινού φαινομένου ανάλογα με την οπτική που το εξετάζει. Η «ελευθερία» όμως που του προσδίδει θα πρέπει παράλληλα να υπόκειται σε κάποιους κανόνες ώστε να είναι βέβαιο ότι η γνώση που παράγεται είναι έγκριτη και επιστημονική και δεν πρόκειται για αυθαίρετες ερμηνείες ή για αποτελέσματα που έχουν δεχτεί επιδράσεις από τις προσωπικές αντιλήψεις ή την αμεροληψία του ερευνητή. Μία σειρά μεθόδων και τεχνικών εξασφαλίζουν τόσο την εγκυρότητα και την αξιοπιστία της έρευνας και των αποτελεσμάτων όσο και την τήρηση της δεοντολογίας. Εάν ο ερευνητής τις συμπεριλάβει στην έρευνά του, εξασφαλίζει στο μέγιστο βαθμό ότι η έρευνά του δεν θα αμφισβητηθεί και ότι όντως τα αποτελέσματά της θα είναι έγκριτα.

Η αξιοπιστία αποτελεί ένα απαραίτητο στοιχείο της ποιοτικής έρευνας γιατί, όπως ήδη αναφέρθηκε, παρέχει εγκυρότητα τόσο στην ίδια την έρευνα όσο και στα αποτελέσματά της (Κυριαζή, 2011). Για να αυξηθεί η αξιοπιστία μίας έρευνας θα πρέπει η ποιοτική έρευνα να περιέχει τυποποιημένα ερευνητικά εργαλεία καθώς επίσης και οι ερευνητές να έχουν την κατάλληλη εκπαίδευση ώστε να μπορούν να εντοπίσουν ή να παρατηρήσουν τις απαραίτητες πληροφορίες (Robson, 2007).

Η εγκυρότητα επίσης σχετίζεται με τα συμπεράσματα που εξάχθηκαν από την έρευνα καθώς επίσης και με τη θεωρία που συντέλεσε στη δημιουργία του οργάνου μέτρησης που χρησιμοποιήθηκε (Κυριαζή, 2011).

Για να εξασφαλιστεί η εγκυρότητα μίας έρευνας θα πρέπει ο ερευνητής να υιοθετεί συγκεκριμένους μεθόδους. Μία από αυτές είναι ο ερευνητής να ασχολείται με το περιβάλλον που ερευνά για μεγάλο χρονικό διάστημα ώστε να μειωθούν τυχόν αντιδράσεις και μεροληψία εκ μέρους του αλλά και εκ μέρους των ανθρώπων που συμμετέχουν στην έρευνα. Όσο μεγαλύτερο είναι το χρονικό διάστημα, τόσο πιο πιθανό είναι να αμβλυνθεί η τυχόν καχυποψία που μπορεί να υπάρχει ανάμεσά τους και ο συμμετέχων να νιώσει πιο οικεία και πιο ειλικρινής με τον ερευνητή (Robson, 2007). Αυτός είναι και ο λόγος που με τους συμμετέχοντες στην έρευνα υπήρχαν πολλαπλές επαφές ώστε να εξασφαλιστεί η εμπιστοσύνη και να κατανοήσουν τις αιτίες εκπόνησης της έρευνας.

Σε μία έρευνα τα ζητήματα δεοντολογίας θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικά. Για την Mason (2003), η σωστή δεοντολογική προσέγγιση είναι το ίδιο σημαντική με την έρευνα καθαυτή.

Για να εξασφαλιστεί η διατήρηση της δεοντολογίας σε μία ποιοτική έρευνα ο ερευνητής θα πρέπει να εστιάσει σε συγκεκριμένα ζητήματα όπως:

1. Να είναι σε θέση να διατηρήσει την εμπιστοσύνη που του επέδειξαν αυτοί που συμμετείχαν στην έρευνα όπως για παράδειγμα να διατηρήσει την ανωνυμία τους ή να τους προστατέψει από τυχόν κινδύνους που μπορεί να προκύψουν. Αυτός είναι και ο λόγος που πέρα από την ιδιότητα των συμμετεχόντων, που ήταν βασική για την παρούσα έρευνα, δεν αναφέρεται τα ονόματα τους ή δημογραφικά στοιχεία που μπορούν να οδηγήσουν στην αποκάλυψη της ταυτότητας τους. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ανωνυμία δεν ήταν κάτι που

ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες κατανοώντας τον σκοπό της έρευνας, αλλά κρίθηκε ότι δεν υπήρχε λόγος αναφοράς των προσωπικών τους στοιχείων.

2. Να είναι έντιμος απέναντι στους συμμετέχοντες ώστε να δημιουργήσει μαζί τους σχέσεις εμπιστοσύνης που θα του προσδώσουν σημαντικά στοιχεία για την έρευνά του (Punch, 1986). Προς την κατεύθυνση αυτή δόθηκαν από την πρώτη στιγμή όλες οι πληροφορίες που ζητήθηκαν από τους συμμετέχοντες. Ο σκοπός της έρευνας καθώς και οι δυσκολίες που υπήρχαν, αναφέρθηκαν από την πρώτη στιγμή στη συζήτηση που υπήρχε ανάμεσα στους ερευνητές και στους συμμετέχοντες.
3. Να φροντίζει ώστε οι συμμετέχοντες να είναι επαρκώς πληροφορημένοι για το τι ακριβώς αναζητά η έρευνα καθώς επίσης και το πώς θα διεξαχθεί αυτή ακριβώς ώστε όταν δώσουν τη συναίνεσή τους αυτή να είναι πραγματική και να μην έχουν πέσει θύματα παραπληροφόρησης. Προς αυτή την κατεύθυνση, έγιναν πολλές συναντήσεις με τους συμμετέχοντες και απαντήθηκαν όλες οι απορίες που τυχόν είχαν ώστε να γνωρίζουν ακριβώς τη διαδικασία.
4. Να ενημερώσει επίσης τους συμμετέχοντες για ποια οφέλη θα προκύψουν από την έρευνα ώστε να μην έχουν επιφυλάξεις για τη συμμετοχή τους. Η ενημέρωση για τα οφέλη θα πρέπει να είναι ρεαλιστική και να μην περιλαμβάνει υπερβολές με σκοπό να συμμετέχουν χωρίς επιφυλάξεις (Miles & Hudemman, 1994). Αυτό όντως έγινε και ήταν και ο βασικός λόγος που οι συμμετέχοντες δέχτηκαν την διεξαγωγή της έρευνας. Όπως εξάλλου ανέφεραν οι περισσότεροι από αυτούς, αν υπήρχε το ενδεχόμενο η έρευνα αυτή να συμβάλει ακόμα και στο ελάχιστο, στην αντιμετώπιση αυτής της μάστιγας της χρήση των ναρκωτικών ουσιών, ήταν πρόθυμοι να συμμετέχουν.
5. Να φροντίζει ώστε οι συμμετέχοντες να μπορούν να έχουν συμμετοχή τόσο στη διαδικασία όσο και στα αποτελέσματα της έρευνας. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι αυτό μπορεί να γίνεται αυθαίρετα αλλά μπορεί να υπάρχει μία ειδική συμφωνία ανάμεσα στον ερευνητή και στους συμμετέχοντες αναφορικά με την ποσότητα και την ποιότητα της πρόσβασης. Αυτό αναφέρθηκε στους συμμετέχοντες αλλά κανένας από αυτούς δεν ήθελε να συμμετέχει με διαφορετικό τρόπο στη διαδικασία της έρευνας. Τους δόθηκε βέβαια η

υπόσχεση ότι θα τους αποσταλεί μετά το τέλος της εκπόνησης της μελέτης ένα αντίγραφο για να το διαβάσουν ή να το διατηρήσουν στο αρχείο τους.

6. Τέλος, θα πρέπει οι συμμετέχοντες να ενημερώνονται για πώς θα χρησιμοποιηθούν τα αποτελέσματα της έρευνας ειδάλλως υπάρχει το ενδεχόμενο οι συμμετέχοντες να μην επιθυμήσουν να λάβουν μέρος σε αυτή ή να προκληθεί σε αυτούς κάποια ζημία από τη λανθασμένη χρήση τους (Miles & Huderman, 1994). Από την πρώτη στιγμή, οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν για τον προορισμό αυτή της μελέτης και συμφώνησαν με αυτό.

Όπως κάθε έρευνα έτσι και η παρούσα έχει να αντιμετωπίσει κάποια θέματα δεοντολογίας. Πιο συγκεκριμένα, σε γενικές γραμμές ακολουθήσαμε τα σημεία που υπογραμμίζει ο Τάτσης (2004) με σκοπό να τηρηθούν οι απαραίτητοι δεοντολογικοί κανόνες:

- Διατηρήσαμε κατά το δυνατόν την επιστημονική μας αντικειμενικότητα.
- Αποφύγαμε να διεξάγουμε την έρευνα σε θέματα τα οποία ξεπερνούν τα γνωστικά μας αντικείμενα.
- Σεβαστήκαμε τα δικαιώματα των ερευνητικών αντικειμένων, ιδιαίτερα σε ότι είχε να κάνει με τον ιδιωτικό τους βίο.
- Δώσαμε ιδιαίτερη προσοχή σε θέματα που άπτονται της τιμής και της αξιοπρέπειας των ερευνητικών υποκειμένων.
- Μεριμνήσαμε ώστε να μην προκληθεί κανένα ζημιογόνο αποτέλεσμα στα ερευνητικά υποκείμενα εξαιτίας της συνεργασίας ή της συμμετοχής τους στην έρευνα.
- Διαφυλάξαμε τις πληροφορίες που μας εμπιστεύθηκαν οι πληροφοριοδότες μας, εφόσον δεν υπήρχε νομικό ζήτημα και δεν παραβιάζονταν θεμελιακοί κανόνες.
- Αποκλείσαμε τη χρησιμοποίηση της έρευνας για την απόκτηση πληροφοριών που δεν συνδεόταν άμεσα και ουσιαστικά με αυτήν.

- Προσπαθήσαμε να παρουσιάσουμε τα ερευνητικά αποτελέσματα με τιμιότητα και χωρίς παραποιήσεις.
- Αναφέραμε όλα τα πρόσωπα τα οποία συνεργάστηκαν στη διεξαγωγή της έρευνας (Γάτσης, 2004).

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω προσπαθήσαμε να τηρήσουμε τους παραπάνω κανόνες κατά τη διάρκεια διαγωγής της έρευνας. Επίσης, ενημερώσαμε τους συμμετέχοντες ότι μπορούσαν να σταματήσουν τη διαδικασία της συνέντευξης και να αποχωρήσουν αν δεν συμφωνούσαν με κάτι που είχε ειπωθεί ή με το ύφος των ερωτήσεων. Επίσης, οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν για τη χρήση του μαγνητοφώνου κατά τη διάρκεια της συνέντευξης και τους ειπώθηκε ότι θα κλείσει όποια στιγμή το επιθυμούσαν.

Η προσωπική συνέντευξη επιλέχθηκε λόγω της μεγάλης σημασίας που έχουν έτσι όπως αυτή παρουσιάζεται στη βιβλιογραφία: Για παράδειγμα ο Φίλιας (2003:130) γράφει ότι:

«η συνέντευξη είναι η τεχνική που έχει σκοπό να οργανώσει μια σχέση προφορικής επικοινωνίας ανάμεσα σε δύο πρόσωπα, το συνεντευκτή και τον ερωτώμενο έτσι ώστε να επιτρέψει στον πρώτο τη συλλογή ορισμένων πληροφοριών από τον δεύτερο πάνω σε ένα συγκεκριμένο αντικείμενο».

«...η κοινωνιολογική συνέντευξη – και αυτό τη ξεχωρίζει από τη δημοσιογραφική – είναι μια συστηματοποιημένη συζήτηση με έναν ορισμένο αριθμό χαρακτηριστικών που καθορίζουν την τεχνική εφαρμογή της. Έτσι δημιουργεί μια ψυχολογική σχέση ανάμεσα στον συνεντευκτή και στον ερωτώμενο στη οποία οι ρόλοι είναι αμετάβλητοι» (Φίλιας, 2003:131).

Οι Cohen et al. (2008), υπογραμμίζουν τη σημασία της συνέντευξης ως αναπόσπαστο κομμάτι της ίδιας της ζωής. Πιο συγκεκριμένα οι συγγραφείς γράφουν:

«...οι συνεντεύξεις δίνουν τη δυνατότητα στα υποκείμενα – είτε είναι συνεντευκτές είτε είναι συμμετέχοντες - να συζητήσουν τις ερμηνείες τους για τον κόσμο στον οποίο ζουν και να εκφράσουν τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζουν διάφορες καταστάσεις μέσα από το προσωπικό τους πρίσμα. Με αυτήν την έννοια, ο σκοπός της συνέντευξης δεν είναι απλά και μόνο η συλλογή δεδομένων για θέματα που σχετίζονται με τη ζωή: η συνέντευξη είναι μέρος της ίδιας της ζωής και ο εμποτισμός της από το ανθρώπινο στοιχείο αναπόδραστος» (Cohen et al., 2008:449).

Η ημιδομημένη συνέντευξη επιλέχθηκε έναντι των άλλων μορφών συνεντεύξεων γιατί δεν έχει δομημένες με σειρά ερωτήσεις. Αντίθετα από τη δομημένη συνέντευξη, η σειρά των ερωτήσεων δεν είναι καθορισμένη εκ των προτέρων ενώ η σειρά τους και το περιεχόμενό τους καθορίζεται από την εξέλιξη της συνέντευξης, κάτι που προσδίδει ελευθερία στους ερευνητές και δεν περιορίζει τους συμμετέχοντες (Ιωσηφίδης, 2003).

Τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω ατομικών, προσωπικών συνεντεύξεων και αναλύθηκαν μέσω της μεθόδου της ανάλυσης περιεχομένου. Η ανάλυση περιεχομένου διεξάγεται με τον καθορισμό εννοιολογικών κατηγοριών έτσι όπως αυτές προκύπτουν από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση και η ένταξη των ευρημάτων στις κατηγορίες αυτές στο πλαίσιο της ανάλυσης τους και της εννοιολογικής σύνδεσής τους (Κυριαζή, 2011). Οι άξονες στους οποίους θα γίνει η ένταξη των ευρημάτων είναι τέσσερις:

- Οι αντιλήψεις των επαγγελματιών για την παραβατική συμπεριφορά,
- Η σύνδεση της παραβατικής συμπεριφοράς και της χρήσης ναρκωτικών,
- Οι μορφές της παραβατικής συμπεριφοράς των χρηστών ναρκωτικών,

- Οι λόγοι εκδήλωσης της παραβατικής συμπεριφοράς από τους χρήστες ναρκωτικών ουσιών.

❖ Αναλυτικά, οι ερωτήσεις που περιλάμβανε ο κάθε άξονας παρατίθενται στον οδηγό συνέντευξης στο παράρτημα.

Το δείγμα της έρευνας έγινε με την τεχνική της θεωρητικής δειγματοληψίας. Σε αυτή την τεχνική επιλέγονται ομάδες που σχετίζονται με τα ερωτήματα της έρευνας με κριτήριο της σχέσης τους με αυτά (Mason, 2003). Στη συγκεκριμένη περίπτωση τα κριτήρια επιλογής του δείγματος ήταν η παροχή πληροφοριών και δη εξειδικευμένων από επαγγελματίες κοινωνικούς στο πλαίσιο της επέκτασης του δείγματος σε διαφορετικές κοινωνικές ομάδες, που σχετίζονται τόσο με το χώρο της παραβατικότητας όσο και με αυτό των ναρκωτικών.

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν άτομα που εργάζονται σε χώρους που είναι σχετικοί τόσο με τη χρήση ναρκωτικών και ειδικότερα την απεξάρτηση όσο και με την παραβατικότητα. Η έρευνα έλαβε χώρα στο νομό Αττικής. Στον τομέα της απεξάρτησης υπάρχουν πολλοί φορείς με θεραπευτικά προγράμματα με κυριότερους τον ΟΚΑΝΑ, το ΚΕΘΕΑ, το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής (Μονάδα Απεξάρτησης Τοξικομανών 18 Άνω), το Αιγινήτειο Νοσοκομείο (Α Ψυχιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Ανοιχτή Ψυχοθεραπευτική Μονάδα Απεξάρτησης "Αθηνά"), κ.ά.

Στην παρούσα έρευνα επιλέχθηκαν να ερευνηθούν, αφού αποτελούν μεγάλες μονάδες με πολύ προσωπικό και είναι πιο εύκολο να δεχτεί κάποιος να συμμετέχει στην έρευνα, οι παρακάτω φορείς:

- ΟΚΑΝΑ,

- ΚΕΘΕΑ,
- Το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής (Μονάδα Απεξάρτησης Τοξικομανών 18 Άνω),
- Το Αιγινήτειο Νοσοκομείο (Α Ψυχιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών, Ανοιχτή Ψυχοθεραπευτική Μονάδα Απεξάρτησης "Αθηνά").

Η επιλογή έγινε με βάση ότι όλοι οι προαναφερθέντες φορείς έρχονται σε συχνή επαφή με το φαινόμενο της παραβατικότητας και της χρήσης ναρκωτικών. Επόμεως η γνώση και η εμπειρία τους με χρήστες ναρκωτικών οι οποίοι προέβαιναν στη παραβατικότητα αποτελούσε πολύτιμη πηγή πληροφοριών. Από τους φορείς της απεξάρτησης συμμετείχαν στην έρευνα δώδεκα κοινωνικοί λειτουργοί. Αρχικώς, είχε προταθεί να συμπεριληφθούν στην έρευνα και άλλοι επαγγελματίες προερχόμενοι από το χώρο της καταστολής και της δικαιοσύνης. Εντούτοις, αποφασίστηκε τελικώς να συμμετέχουν μόνο κοινωνικοί λειτουργοί σε μία προσπάθεια ευρύτερης κατανόησης του φαινομένου λόγω του ρόλου δράσης της κοινωνικής εργασίας. Από τους δώδεκα κοινωνικούς λειτουργούς που συμμετείχαν, οι οχτώ (8) ήταν γυναίκες και οι τέσσερις (4) άνδρες. Οι δύο (2) προέρχονταν από τον ΟΚΑΝΑ του Τζάνειου Νοσοκομείου, οι δύο (2) από τον ΟΚΑΝΑ του Νοσοκομείου Μεταξά. Τέσσερις (4) ακόμη από το ΚΕΘΕΑ ενώ οι υπόλοιποι τέσσερις (4) από το 18 Άνω. Οι ηλικίες των κοινωνικών λειτουργών κυμαίνονταν από τριάντα έτη (30) μέχρι και σαράντα επτά (47) ενώ τα έτη προϋπηρεσίας τους από πέντε (5) μέχρι είκοσι τέσσερα (24).

Κεφάλαιο 6. Αποτελέσματα

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν στην αρχή της διεκπεραίωσης της. Για την καλύτερη παρουσίαση των αποτελεσμάτων και την διευκόλυνση κατανόησης αυτών οι απαντήσεις των ερευνητικών ερωτημάτων κατανεμήθηκαν με βάση το κεντρικό τους νόημα σε τρία υποκεφάλαια, συγκεκριμένα το ερευνητικό ερώτημα α) «Σε ποιο βαθμό η χρήση ναρκωτικών ουσιών οδηγεί σε παραβατική συμπεριφορά;» απαντάται εκτενώς στο πρώτο υποκεφάλαιο *Αντιλήψεις επαγγελματιών για την παραβατική συμπεριφορά και την σχέση της με την χρήση ναρκωτικών ουσιών* έπειτα τα ερευνητικά ερωτήματα β) « Ποια είναι τα κοινωνικό-δημογραφικά χαρακτηριστικά των χρηστών ναρκωτικών ουσιών που εκδηλώνουν παραβατική συμπεριφορά; » και γ) Ποιες είναι οι μορφές παραβατικής συμπεριφοράς που εκδηλώνουν οι χρήστες ναρκωτικών ουσιών;» απαντώνται στο δεύτερο υποκεφάλαιο *Μορφές παραβατικής συμπεριφοράς των χρηστών ναρκωτικών ουσιών και προφίλ παραβατών-χρηστών* και τέλος τα ερευνητικά ερωτήματα δ) «Η χρήση ναρκωτικών ουσιών είναι η αποκλειστική αιτία εκδήλωσης παραβατικής συμπεριφοράς ή υπάρχουν και άλλοι παράγοντες; » και ε) «Ποιοι είναι οι λόγοι που οι χρήστες ναρκωτικών ουσιών εκδηλώνουν παραβατική συμπεριφορά; » καλύπτεται πλήρως στο τελευταίο υποκεφάλαιο *Λόγοι εκδήλωσης παραβατικής συμπεριφοράς από τους χρήστες ναρκωτικών ουσιών*.

6.1.Αντιλήψεις επαγγελματιών για την παραβατική συμπεριφορά και την σχέση της με την χρήση ναρκωτικών ουσιών.

➤ Ορισμός της παραβατικής συμπεριφοράς

Στην ερώτηση «τι θεωρείτε εσείς παραβατική συμπεριφορά», η πλειοψηφία των ερωτώμενων απάντησε ότι παραβατική συμπεριφορά είναι ότι αποκλίνει από το κοινά αποδεκτό. Ένας ερωτώμενος απάντησε ότι μπορεί να θεωρηθεί οποιαδήποτε πράξη η οποία είναι ενάντια στους νόμους του κράτους αλλά παραβατικότητα μπορεί να υπάρξει και μέσα στο ίδιο το σπίτι, για παράδειγμα να κλέψει τους γονείς του. Αυτό υποστήριξαν ότι αποτελεί ένα πολύ συχνό φαινόμενο των χρηστών ναρκωτικών ουσιών που προβαίνουν σε μία σειρά παραβατικών πράξεων εναντίον των γονέων τους που δεν αφορά μόνο τις κλοπές αλλά και τη βία που ασκούν πολλές φορές εναντίον τους για να αποσπάσουν χρήματα.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε ότι παραβατικότητα είναι οποιαδήποτε συμπεριφορά είναι ενάντια στους νόμους και στους κανόνες του κράτους. Ειδικότερα, παραβατικότητα μπορεί να αποτελεί ακόμα και μία παραβίαση του φωτεινού σηματοδότη στην οδήγηση εφόσον οι νόμοι το πρεσβεύουν. Τέτοιου είδους παραβιάσεις είναι συχνές στους χρήστες ναρκωτικών που δεν έχουν αίσθηση της συνέπειας των κανόνων οδήγησης.

Δύο ερωτώμενοι απάντησαν ότι οποιαδήποτε συμπεριφορά κατά την οποία παραβιάζει το νόμο είναι παραβατική συμπεριφορά, από υπερβολική ταχύτητα και κλοπές μέχρι ληστείες και κακουργήματα.

Τέλος, ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε ότι με βάση την εμπειρία του στο συγκεκριμένο πλαίσιο θα ανέφερε ως παραβατική κάθε αποκλίνουσα κοινωνική και νομική συμπεριφορά ενός ατόμου. Η συμπεριφορά δηλαδή η οποία δεν υπόκεινται στους γραπτούς νόμους της κοινωνίας και του κράτους χαρακτηρίζεται ως παράβαση. Σε αυτό το σημείο αποτυπώνεται μία διαφορετική άποψη η οποία αποκλίνει από τις υπόλοιπες αφού λαμβάνει υπόψη της και την κοινωνική συμπεριφορά. Σημαίνει ότι πέρα από την παραβίαση της νομοθεσίας, όποιος άνθρωπος δεν συμμορφώνεται με τα κοινωνικά πρότυπα της κοινωνίας, θεωρείται στην ουσία παραβάτης. Τέτοιου είδους αποκλίνουσα κοινωνική συμπεριφορά έχουν συχνά οι χρήστες ναρκωτικών. Εγκλωβισμένοι

στη χρήση ναρκωτικών είναι συχνά προσβλητικοί προς το οικογενειακό τους περιβάλλον και προς τους άλλους, κακοποιητικοί και σε κάποιες περιπτώσεις επιθετικοί ενώ ψεύδονται συχνά. Ακόμα και αν αυτή η συμπεριφορά τους δεν οδηγήσει σε κάποια παράβαση, είναι εκτός των κοινωνικών προτύπων και δεν θεωρείται αποδεκτή και χαρακτηρίζει τους χρήστες ναρκωτικών, ασχέτως των πράξεων τους, ως παραβατικά άτομα.

➤ Τα χαρακτηριστικά της παραβατικής συμπεριφοράς

Στη ερώτηση «ποια είναι τα χαρακτηριστικά των ατόμων που εκδηλώνουν παραβατική συμπεριφορά», η πλειοψηφία των ερωτώμενων απάντησε ότι θεωρεί πως είναι άτομα τα οποία ένα κομμάτι της προσωπικότητάς τους είναι ανώριμο, άτομα τα οποία κάνουν λανθασμένες επιλογές, σίγουρα όμως δεν μπορεί να μην συμπεριλάβει τα άτομα που δεν είχαν σταθερές οικογενειακές βάσεις και δεν εντάχτηκαν ομαλά στο κοινωνικό πλαίσιο από μικρή ηλικία ώστε να κοινωνικοποιηθούν ώριμα. Αυτό φυσικά ισχύει για τις περιπτώσεις που στην πραγματικότητα ισχύει το γεγονός ότι δεν υπάρχουν σταθερές οικογενειακές βάσεις. Όπως αναφέρουν, πρέπει συχνά να εξετάζουν πολύ προσεκτικά το οικογενειακό περιβάλλον του χρήστη γιατί πολλές φορές οι χρήστες ψεύδονται. Θέλοντας να δικαιολογήσουν την ανάμειξη τους με τη χρήση ναρκωτικών επιρρίπτουν πολύ συχνά ευθύνες στην οικογένεια τους φτάνοντας στο σημείο να αφηγούνται τρομακτικά ψέματα και υπερβολές για την οικογένεια τους όπως κακοποίηση που εκ των υστέρων αποδεικνύεται ότι δεν ισχύει. Συνήθως τα άτομα αυτά, που λένε ψέματα για την οικογενειακή τους κατάσταση έχουν μεγαλώσει σε ένα πολύ καλό περιβάλλον, μπορούν να χαρακτηριστούν ως «κακομαθημένοι», και θεωρούν πως μπορούν να επιρρίψουν την ευθύνη στους γονείς τους αλλά μην τολμώντας να πουν ότι ευθύνεται η υπερβολική αγάπη ή καταπίεση, δημιουργούν άλλες καταστάσεις και κυρίως υπερβολικές για να αποδείξουν ότι δεν ευθύνονται οι ίδιοι. Παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση ενός νέου, που είχε μεγαλώσει μόνο με τον πατέρα του λόγω του θανάτου της μητέρας του και υποστήριζε έντονα

αρχικώς ότι είχε κακοποιηθεί σεξουαλικά. Στη συνέχεια, μετά από επαφή και συζήτηση με τον πατέρα του, παραδέχθηκε ότι μπορεί αυτό να μην έγινε αλλά ότι ο πατέρας του ήταν πολύ καταπιεστικός και δεν τον άφηνε να αναπνεύσει και ότι και αυτό ήταν μία κακοποίηση. Στο τέλος των συνεδριών, αποδείχθηκε ότι ο πατέρας αγαπούσε υπερβολικά το γιο του αλλά όντως μόνος του φοβόταν και περιόριζε τις κινήσεις του και αυτό λειτουργούσε καταπιεστικά ως προς το νέο που αντέδρασε με παραβατική συμπεριφορά.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε ότι είναι άτομα τα οποία μπορεί να μην είχαν την προσοχή που έπρεπε από τους γονείς τους ή την κοινωνία, που να είχαν εισπράξει βία στο σπίτι τους, είτε αυτή είναι ψυχολογική είτε σωματική. Επίσης να είναι παραμελημένοι από το οικογενειακό τους περιβάλλον ή να ένιωθαν πως τους υποτιμούν. Για παράδειγμα ένα παιδί που μπορεί να μην ήταν καλός στα μαθήματα στο σχολείο και αυτό το άτομο το υποτιμούσε η οικογένεια του γι αυτό τον λόγο, προκειμένου να νιώσει σημαντικό αυτό το παιδί και να ενταχθεί κάπου και να τραβήξει την προσοχή, θα μπει στη διαδικασία να κλέψει για να νιώσει καλά έστω και παραβατικά. Ένα άλλο συχνό φαινόμενο ήταν η προσπάθεια μέσω της παραβατικής συμπεριφοράς να τραβήξουν την προσοχή των γονιών τους θεωρώντας ότι δεν τους αντιμετωπίζουν ισότιμα με τα άλλα αδέρφια τους. Θεωρώντας ότι αδικούνται και ότι υπάρχει καλύτερη συμπεριφορά προς τα αδέρφια τους ενώ αυτοί υποτιμούνται, οδηγούνται στην παραβατική συμπεριφορά για να αποδείξουν ότι και αυτοί έχουν ανάγκη και να οδηγήσουν τους γονείς τους να τους προσέξουν ιδιαίτερα.

Άλλος ερωτώμενος απάντησε ότι συνήθως είναι άτομα που έχουν μεγαλώσει σε περιβάλλον με παραβατικότητα, στα πλαίσια της οικογένειας τους. Μπορεί να έχουν δεχθεί βία ψυχολογική ή σωματική, και δεν είχαν τον κατάλληλο έλεγχο από το σχολείο και την οικογένεια. Ακόμα όμως και αν δεν έχουν δεχθεί βία, η ύπαρξη παραβατικότητας πολλές φορές στο οικογενειακό περιβάλλον οδηγεί σε μιμητική συμπεριφορά. Υπήρχε μία περίπτωση νέου που ενεπλάκη με τη χρήση των ναρκωτικών μιμούμενος τη συμπεριφορά του

πατέρα που ήταν και αυτός χρήστης. Επιπλέον, την πρώτη φορά που έκανε χρήση ναρκωτικών, την έκανε μαζί με τον πατέρα του που τον παρακινούσε, θεωρώντας πως με αυτό τον τρόπο κάνει τον γιο του «άνδρα», όπως ανέφερε χαρακτηριστικά.

Άλλος ερωτώμενος απάντησε ότι είναι άτομα με διαταραγμένες προσωπικότητες και διαταραχές συμπεριφοράς. Επίσης έχει να κάνει με τα κοινωνικά πρότυπα. Δηλαδή ένας άντρας πρέπει να δείξει πως είναι “μάγκας”, άρα οδηγείται σε παραβατικές πράξεις προκειμένου να αποδείξει στην παρέα του τον “ανδρισμό” του. Αυτό είναι πολύ συχνό φαινόμενο ειδικά σε παρέες που χαρακτηρίζονται από την κουλτούρα της παραβατικότητας. Αν ένας άνθρωπος συμμετέχει σε τέτοιου είδους παρέες και δεν αποκόπτεται από αυτές, σταδιακά θα οδηγηθεί σε δύο είδους συμπεριφορές. Ή θα θέλει και ο ίδιος να δράσει παραβατικά ακολουθώντας και μιμούμενος τέτοιου είδους συμπεριφορές για να αποδείξει ότι είναι ικανός να μετέχει σε αυτή την παρέα ή θα αναγκαστεί από τις πιέσεις που θα δεχτεί από την παρέα του να αναπτύξει παραβατική συμπεριφορά προκειμένου να μην θεωρηθεί ότι δεν είναι αντάξιός τους και ότι είναι ικανός.

Τέλος, ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε ότι είναι άτομα τα οποία δεν έχουν μεγαλώσει σε ένα σταθερό οικογενειακό περιβάλλον είτε προέρχονται από χαμηλές κοινωνικές τάξεις, αποτελούν μεγάλο ποσοστό ανθρώπων που στη πορεία της ζωής τους έχουν παρουσιάσει μορφές παραβατικής συμπεριφοράς. Επίσης θα ήταν εύλογο να σημειωθεί πως άτομα που δεν έχουν τα ίδια σταθερή εικόνα για τον εαυτό τους και έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση αναζητούν τρόπους ώστε να γίνουν σημαντικά παραπαίοντας σε παρορμητικές και λανθασμένες συμπεριφορές. Πολλές φορές άτομα οδηγούνται σε παραβατική συμπεριφορά όταν είναι συναισθηματικά συγχυσμένοι. Μετά από ένα σημαντικό γεγονός της ζωής τους, όπως για παράδειγμα τη διάλυση μίας σχέσης, νιώθουν αυτοκαταστροφικοί και η παραβατική συμπεριφορά αποτελεί μέρος μίας τέτοιας πορείας.

➤ Η φύση της δημιουργία της παραβατικής συμπεριφοράς

Στην ερώτηση «Θεωρείτε ότι η παραβατική συμπεριφορά είναι έμφυτη ή δημιουργείται από κάποιους παράγοντες», η πλειοψηφία των ερωτώμενων πιστεύει πως είναι και τα δυο δηλαδή η προσωπικότητα ενός ατόμου σε συνάρτηση με το περιβάλλον στο οποίο αναπτύσσεται καλλιεργεί ανώριμες προσωπικότητες που οδηγούνται σε παραβατικές, αποκλίνουσες συμπεριφορές. Άλλος ερωτώμενος απάντησε πως στην έμφυτη παραβατική συμπεριφορά θα μπορούσε να κατατάξει την αδρεναλίνη, να θέλει το άτομο από την φύση του να ζει στα όρια, οριακά στο συναίσθημα, να ρισκάρει για να ανεβαίνει η αδρεναλίνη του και να νιώθει έντονα την ζωή του έστω και αν αυτό σημαίνει πως πρέπει να προβεί σε παραβατικές πράξεις για να το επιτύχει αυτό. Είναι συχνό το φαινόμενο των ανθρώπων που δηλώνουν ότι ενεπλάκησαν σε μία παραβατική συμπεριφορά την πρώτη φορά για την εμπειρία αλλά στη συνέχεια, τη διατήρησαν γιατί ένιωθαν έξαψη και ζωντανοί από αυτή. Άλλος ερωτώμενος απάντησε ότι δεν πιστεύει πως μπορεί να είναι έμφυτη, σίγουρα δημιουργείται από κάποιους άλλους παράγοντες. Άλλος ερωτώμενος θεωρεί πως αν κάποιοι άνθρωποι έχουν διαταραχή προσωπικότητας ή συμπεριφοράς οι παραβατικές πράξεις ενισχύονται και τέλος, ένας ερωτώμενος πιστεύει πως υπάρχουν περιπτώσεις και έχουν εμφανιστεί και ως περιστατικά όπου άτομα που διέπονται από ακούσια ή εκούσια νευρολογική διαταραχή δηλαδή είτε να έχουν κληρονομικό ιστορικό διαταραχής είτε όχι, να προκαλούν μη συμμόρφωση στους κανόνες της κοινωνίας και του κράτους. Οπότε θεωρεί πως σύμφωνα με αυτή την περίπτωση, η παραβατικότητα υπάρχει ενδεχόμενο να είναι έμφυτη και να εκδηλώνεται σε συνάρτηση με τους παράγοντες που ανέφερε.

➤ Αιτίες παραβατικής συμπεριφοράς

Στην ερώτηση «ποιες είναι οι αιτίες που οδηγούν σε παραβατική συμπεριφορά», η πλειοψηφία των ερωτώμενων απάντησε ότι άτομα τα οποία είναι οικογενειακά και κοινωνικά αδόμητα και δεν είναι συμμορφωμένα σε αυτά τα επίπεδα διαμορφώνουν συναισθηματικά κενά. Αυτά τα κενά προσπαθούν στη πορεία της ζωής τους να τα καλύψουν με άλλους παράπλευρους και λανθασμένους τρόπους. Θεωρούν πως η παραβατική συμπεριφορά είναι ένας τρόπος για να νιώσουν καλύτερα και να ξεπεράσουν τα συναισθηματικά τους κενά.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε πως αν το άτομο έχει αυστηρά όρια στο οικογενειακό του περιβάλλον μπορεί να προβεί σε παραβατική συμπεριφορά ώστε να φτάσει στα όρια. Ή ακόμα και αν δεν υπάρχουν καθόλου όρια στο σπίτι, το άτομο να έχει μάθει να ζει έτσι χωρίς φραγμούς και κανόνες, να μην έχει μάθει να οριοθετεί τον εαυτό του και να είναι έτσι επιρρεπής σε παραβάσεις. Και στις δύο περιπτώσεις, οι γονείς είναι αυτοί που κατηγορούνται είτε γιατί ελέγχουν πολύ το παιδί τους, είτε γιατί δεν το ελέγχουν καθόλου αφήνοντας το ανεξέλεγκτο. Αν το παιδί πιέζεται πολύ στο σπίτι, τότε θεωρεί πως με την παραβατική συμπεριφορά θα μπορέσει να σπάσει τους περιορισμούς που έχει στο σπίτι του και που δεν τολμά να τους αψηφήσει αλλιώς. Στην αντίθετη περίπτωση, αν δεν υπάρχει έλεγχος του παιδιού, τότε είναι πολύ εύκολο να παρασυρθεί σε παραβατικές συμπεριφορές. Και στα δύο ενδεχόμενα, υπάρχουν περιπτώσεις που η παραβατική συμπεριφορά αποτελεί ένα μέσο για τα παιδιά για να ξεφύγουν από το οικογενειακό τους περιβάλλον. Είτε είναι πολύ καταπιεσμένα, είτε είναι ανεξέλεγκτα και βιώνουν άσχημες συνθήκες στο σπίτι, η παραβατική συμπεριφορά είναι ένας τρόπος για να κερδίσουν χρήματα και να φύγουν από το πλαίσιο του οικογενειακού περιβάλλοντος.

Ένας άλλος ερωτώμενος θεωρεί πως ενδεχομένως η πίεση, το άγχος, κάποια απειλή, τα κοινωνικά πρότυπα τα οποία υποδεικνύουν πως για να είσαι άντρας η “μέσα στα πράγματα” που λέμε, πρέπει να είσαι παραβατικός. Αυτό είναι ένα συχνό φαινόμενο στους νέους. Συχνά, οδηγούνται σε παραβατική

συμπεριφορά γιατί θεωρούν πως είναι ο μόνος τρόπος για να αποδείξουν, τόσο στο οικογενειακό, όσο και στο κοινωνικό τους περιβάλλον, ότι είναι άξιοι και ανδροπρεπείς.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε ότι οι γονείς και το σχολείο μπορούν να ενισχύσουν τις παραβατικές συμπεριφορές όταν δεν υπάρχει έλεγχος. Τέλος, ένα άλλος ερωτώμενος απάντησε ότι εκτός από τους παράγοντες που αφορούν την κοινωνική και νευρολογική διάσταση των ατόμων σαφώς και σημαντική αίτια και κίνητρο αποτελεί και η οικονομική ένδεια των ατόμων που συμβάλει στην παραβατική τους συμπεριφορά και καταπατά νομούς και δικαιώματα ανθρώπων. Για τα άτομα που δεν έχουν άλλο τρόπο για να επιβιώσουν, η παραβατικότητα είναι μονόδρομος πολλές φορές για να καταφέρουν να αντέξουν.

➤ Παραβατική συμπεριφορά και χρήση ναρκωτικών

Στην ερώτηση «θεωρείτε ότι η παραβατική συμπεριφορά έχει σχέση με τη χρήση ναρκωτικών και αν ναι σε ποιο βαθμό», η πλειοψηφία των ερωτώμενων απάντησε ότι η χρήση ναρκωτικών ουσιών είναι από μόνη της παράβαση. Κατοχή και χρήση ουσιών διώκεται ποινικά. Υπάρχουν περιπτώσεις όπου ο χρήστης παραβαίνει σε αθέμιτους τρόπους εξασφάλισης της δόσεις τους, τρόπους δηλαδή παράνομους. Άρα γίνεται παραβατικός π.χ κλέβει, βιαιοπραγεί. Από την άλλη θα ήθελε να τονίσει πως υπάρχει η κατηγορία ανθρώπων όπου είναι άτομα τα οποία έχουν μια διαστροφή, ψυχική διαταραχή δηλαδή, η οποία μέσω της χρήσης ουσιών συνεχίζεται χωρίς φραγμούς λόγω των επιδράσεων που έχουν οι ουσίες αυτές. Οπότε η σύνδεση είναι αλληλοεξαρτώμενη και αντιστρεφόμενη.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε ότι θεωρεί πως σχετίζεται άμεσα και σε μεγάλο βαθμό η παραβατική συμπεριφορά με την χρήση ναρκωτικών ουσιών και είτε προηγείται, είτε έπεται της χρήσης. Δηλαδή το άτομο μπορεί

και κάνει μία κλοπή για να εξασφαλίσει τα χρήματα για την δόση του. Και μπορεί να έπεται της χρήσης η παραβατική συμπεριφορά καθώς θα προβεί σ' αυτή την πράξη ενώ έχει πάρει ναρκωτικά, δεν θα καταλαβαίνει ακριβώς εκείνη την στιγμή τι κάνει, και όντας καθαρός μετά θα το μετανιώσει. Επίσης ενώ κάνει χρήση και είναι υπό την επήρεια μπορεί να τσακωθεί με τους διακινητές.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε ότι υπάρχει άμεση σχέση, διότι ένα άτομο ενδεχομένως να μην έμπαινε στη διαδικασία να κλέψει, αν δεν ήταν τοξικομανής και δε χρειαζόταν να εξασφαλίσει την δόση του.

Ένας άλλος ερωτώμενος θεωρεί πως συνδέεται διπλά, δηλαδή η χρήση ουσιών εκ των πραγμάτων οδηγεί σε παραβατική συμπεριφορά και η παραβατική συμπεριφορά έχει να κάνει με την χρήση ουσιών.

Ο τελευταίος ερωτώμενος πιστεύει πως συνδέονται άρρηκτα και πως υπάρχει αυξημένη συσχέτιση παραβατικότητας και χρήσης ουσιών. Καταρχήν από μόνη της η χρήση ναρκωτικών ουσιών χαρακτηρίζεται κοινά αποδεκτά ως παράβαση. Άτομα που κάνουν χρήση ουσιών στην ανάγκη τους να εξασφαλίσουν τη δόση τους όταν δεν έχουν οι ίδιοι χρήματα οδηγούνται στην εύρεση πόρων μέσω των μικροκλοπών όπως για παράδειγμα κλέβουν λεφτά από το οικογενειακό τους περιβάλλον, πουλάνε οικιακές συσκευές του σπιτιού των γονιών τους, κλέβουν ηλικιωμένους, κλέβουν αγνώστους κάθε ηλικίας στο δρόμο, γενικά πράττουν οποιαδήποτε άλλη κλοπή που θα τους προσφέρει χρήματα. Υπάρχουν βεβαία και εκείνοι που είναι εμπλεκόμενοι οικονομικά με τις ίδιες τις ουσίες, όποιοι βρίσκονται σε στάδιο μόνιμης παραβατικότητας μιας και κάνουν εμπόριο της ουσίας και χρήση αυτής παράλληλα. Οι τελευταίοι είναι άνθρωποι όπου είναι μπλεγμένοι με το έγκλημα του δρόμου και επιτελούν κατά ένα μεγάλο ποσοστό και τα πιο βαριά εγκλήματα όπως ανθρωποκτονίες, μαχαιρώματα, ξυλοδαρμούς. Επίσης τονίζει πως η επιρροή που έχει η χρήση των ουσιών φέρνει την παραβατικότητα σε πιο εύφορο κλίμα πράξης για τα άτομα. Τους κάνει πολλές φορές να μην έχουν αναστολές και πίσω από την επίδραση της ουσίας να επιτελούν την παράβαση χωρίς δεύτερη σκέψη.

Από τα παραπάνω είναι ορατό ότι η χρήση ναρκωτικών συνδέεται άρρηκτα με την παραβατικότητα και αποτελεί μέρος της ζωής ενός χρήστη. Ο χρήστης προβαίνει σε μία σειρά παραβατικών πράξεων για να εξασφαλίσει τα ναρκωτικά για τη χρήση του αφού και πολλά χρήματα χρειάζεται και σε θέση να εργαστεί για την απόκτηση δεν είναι. Ακόμα όμως και αν βρει τα χρήματα για τη χρήση ναρκωτικών, μπορεί και μετά να προβεί σε παραβατικές πράξεις αφού λόγω της κατάστασης του δεν καταλαβαίνει τίποτα και μπορεί να εμπλακεί ασυναίσθητα και χωρίς να το συνειδητοποιήσει.

➤ Σχέση παραβατικής συμπεριφοράς και ναρκωτικής ουσίας

Στην ερώτηση «ποια είναι η σχέση του βαθμού εξάρτησης και του είδους της ναρκωτικής ουσίας που κάνουν χρήση (ινδική κάνναβη, ηρωίνη κ.λ.) με την εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς στους χρήστες», οι περισσότεροι ερωτώμενοι απάντησαν ότι είναι πιο παραβατικοί εκείνοι που είναι εξαρτημένοι από οπιούχα ναρκωτικά. Αυτοί οι χρηστές των οπιούχων είναι και εκείνοι που είναι και πιο βαθιά εξαρτημένοι. Όσοι κάνουν χρήση ινδικής κάνναβης είναι λιγότερο παραβατικοί, είναι μια ουσία η οποία είναι φτηνή οπότε την βρίσκουν πιο εύκολα χωρίς να προβαίνουν σε παραβατικές συμπεριφορές για την απόκτηση τους.

Συμπερασματικά δηλαδή όσο πιο ακριβή είναι η ουσία με την οποία είναι εξαρτημένοι ανεξάρτητα από την ποσότητα που κάνουν χρήση, τόσο περισσότερο παραβατικοί γίνονται. Επίσης εκείνοι που κάνουν μεγάλες ποσότητες χρήσης, εκείνοι είναι που έχουν την ανάγκη να κάνουν και σε μεγαλύτερη συχνότητα. Όσο πιο ακριβό είναι το ναρκωτικό, και όσο πιο συχνή είναι η χρήση του, τόσο περισσότερα χρήματα χρειάζονται και συνεπώς και μεγαλύτερη παραβατική συμπεριφορά.

Ένας άλλος ερωτώμενος θεωρεί πως παράβαση είναι και μόνο το γεγονός ότι κάνει χρήση, είτε ινδικής κάνναβης είτε πιο σκληρών ναρκωτικών καθώς είναι παράνομα όλα τα ναρκωτικά. Απλά υπάρχει διαφορά στην εκδήλωση της παραβατικής συμπεριφοράς ανάλογα με το είδος της ναρκωτικού που κάνει χρήση το εξαρτημένο άτομο. Οι χρήστες της ινδικής κάνναβης εκδηλώνουν πιο παθητική συμπεριφορά κατά τη διάρκεια της χρήσης, και δεν είναι σε τόσο μεγάλο βαθμό εξαρτημένοι ώστε να χρειάζονται συνεχώς χρήματα. Λόγω της παθητικότητας επίσης που τους προκαλεί η χρήση δεν αναπτύσσουν επιθετικότητα. Από την άλλη, ναρκωτικά όπως η κοκαΐνη, δημιουργούν μεγάλη υπερδιέγερση στο χρήστη και νευρικότητα η οποία εκδηλώνεται πολλές φορές με έντονη επιθετικότητα εμπλέκοντας τον χρήστη σε διάφορες παραβατικές πράξεις.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε ότι υπάρχει αλληλεξάρτηση του βαθμού εξάρτησης με την εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς. Όσο πιο εθισμένος είσαι σε μια ναρκωτική ουσία, τόσο πιο επιρρεπής είσαι σε μία παραβατική συμπεριφορά γιατί αν έχεις στερητικό σύνδρομο και σωματικούς πόνους από την έλλειψη της δόσης σου, θα προβείς σε τέτοιες συμπεριφορές. Ωστόσο το είδος της ουσίας έχει διαφορά. Ένας χρήστης ινδικής κάνναβης που δεν έχει χρήματα να προμηθευτεί δε θα μπει στη διαδικασία τόσο εύκολα να κλέψει η να βιαιοπραγήσει, όπως ένα άτομο εξαρτημένο στην ηρωίνη που χρειάζεται καθημερινά ένα μεγάλο ποσό χρημάτων για την αγορά ναρκωτικών.

Ένας άλλος ερωτώμενος πιστεύει ότι ο βαθμός εξάρτησης δεν έχει σχέση με την εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς. Όσον αφορά τώρα το είδος της ναρκωτικής ουσίας, η κάθε ουσία οδηγεί ίσως σε διαφορετικές παραβατικές πράξεις. Δηλαδή για παράδειγμα η ινδική κάνναβη δεν μπορεί να φέρει το άτομο σε παραβατική πράξη, όσο εθισμένος και να είναι. Το αλκοόλ οδηγεί σε παραβάσεις και ξυλοδαρμούς. Και τα διεγερτικά επίσης. Οι βενζοδιαζεπίνες που είναι φάρμακα αγχολυτικά στην ουσία συχνά οδηγούν τα άτομα στη κλεπτομανία, ηρωίνη και κοκαΐνη επίσης.

Ένας άλλος ερωτώμενος σύμφωνα με την εμπειρία του σε αυτό το πλαίσιο απεξάρτησης έχει καταλήξει στο συμπέρασμα πως η χρήση της ινδικής κάνναβης ανεξάρτητα με την ποσότητα της χρήσης και την εξάρτηση που έχουν από αυτή, ωθεί τους χρηστές σε χαμηλού βαθμού παραβατικότητας δεδομένου του γεγονότος πως είναι μια φτηνή ουσία και πλέον την βρίσκουν εύκολα και παντού χωρίς να χρειάζονται πολλά χρήματα. Η χρήση των χαπιών και η εξάρτηση τους από τους χρηστές, θεωρεί πως είναι αυτά που οδηγούν ένα άτομα σε υψηλότερα επίπεδα παραβατικότητας. Χάπια όπου έχουν συστατικό την βενζο-διαζεπίνη γνωστά και ως αγχολυτικά είναι εκείνα που επιδρούν στο άτομα σε μεγαλύτερο βαθμό εξάρτησης. Αναφέρθηκε δε στην περίπτωση του ναρκωτικού που είναι γνωστό ως SISA το οποίο προτιμούν περισσότεροι χρήστες ναρκωτικών γιατί είναι φθηνότερο αλλά κατώτερης ποιότητας. Το ναρκωτικό αυτό έχει την επιρροή της ηρωίνης και την επίδραση της κοκαΐνης οι οποίες σε συνδυασμό αυξάνουν κατά μεγάλο βαθμό την επιθετικότητα των χρηστών. Σε πολλές περιπτώσεις, η χρήση του ναρκωτικού αυτού οδηγεί σε ανεξέλεγκτα επιθετική συμπεριφορά. Χωρίς κίνητρο την εύρεση χρημάτων, οι χρήστες καταλήγουν σε ακραία επιθετικές πράξεις όπως μία περίπτωση στην Αμερική που το ναρκωτικό έχει προκαλέσει αμόκ σε δύο χρήστες με αποτέλεσμα ο ένας να μαχαιρώσει έναν περαστικό και ο άλλος να δαγκώσει το πρόσωπο ενός περαστικού προσπαθώντας να το φάει.

Οι χρηστές των ουσιών όπως ηρωίνη και κοκαΐνη ανεξάρτητα από την ποσότητα και τον βαθμό εξάρτησης τους οδηγούνται στην παράβαση όταν δεν μπορούν να αντέξουν τον στερητικό τους πόνο οπότε δεν τους οδηγεί η ουσία αυτή καθαυτή στην παράβαση αλλά η ανάγκη να σταματήσουν τον σωματικό τους πόνο που τους έχει δημιουργηθεί από την εξάρτηση της λήψης.

6.2 Μορφές παραβατικής συμπεριφοράς των χρηστών ναρκωτικών ουσιών και προφίλ παραβατών-χρηστών.

➤ Μορφές παραβατικής συμπεριφοράς

Στην ερώτηση «ποιες μορφές παραβατικής συμπεριφοράς συναντάτε συνήθως στην εργασία σας», η πλειοψηφία των ερωτώμενων απάντησε ότι σύμφωνα με την εμπειρία του στις δομές απεξάρτησης των 18 Ανω έχει συναντήσει σχεδόν όλες τις μορφές παραβατικότητας. Συγκεκριμένα από παραβίαση του Κ.Ο.Κ, ποινικά αδικήματα, καταπάτηση αστικού και οικογενειακού δικαίου, παραμέληση ανηλίκων, απόπειρες ανθρωποκτονίας μέχρι κλοπές μεγάλες και μικρές. Επίσης, ανάμεσα στις γυναίκες συχνό είναι το φαινόμενο της παράνομης πορνείας.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε πως ότι αφορά τα ναρκωτικά, δηλαδή από χρήση ναρκωτικών ουσιών, καλλιέργεια, κατοχή μέχρι και πώληση ναρκωτικών. Αλλά και άλλες παραβατικές πράξεις όπως μικροκλοπές, κλοπές μεγαλύτερης ισχύς, ληστείες, εγκλήματα κατά ζωής, βιαιοπραγίες αλλά και παραβατικές συμπεριφορές σε γήπεδα ή σε πορείες, όπου τα άτομα αυτά γίνονται επιθετικά και παραβατικά.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε πως οι μορφές παραβατικότητας που συναντά συνήθως σύμφωνα με την εμπειρία του είναι κλοπές, ληστείες και βιαιοπραγίες.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε πως συναντά κλοπές, παραβιάσεις του ΚΟΚ, δεν κόβουν συνήθως εισιτήριο στα ΜΜΜ, ληστείες, προμήθεια χρήση και πώληση ναρκωτικών ουσιών, βιαιοπραγίες υπό την επήρεια ναρκωτικών.

Τέλος, ένας ερωτώμενος απάντησε ότι σε αυτό το πλαίσιο οι συχνότερες μορφές παραβατικότητας που έχει συναντήσει τα τελευταία 8 χρόνια που εργάζεται είναι κυρίως κλοπές μικρές και μεγάλες και σε κάποιες περιπτώσεις βαριά εγκλήματα όπως ανθρωποκτονίες και ξυλοδαρμούς σε έσχατο σημείο τραυματισμού και κακώσεων. Επίσης σημειώνει ότι οι παραβάσεις που ανέφερε αφορούν άτομα που έχουν φυλακιστεί ή έχουν αποφυλακιστεί.

➤ Η χρήση ναρκωτικών ως αποκλειστική αιτία της παραβατικής συμπεριφοράς

Στην ερώτηση «μπορεί η χρήση ναρκωτικών να αποτελέσει την αποκλειστική αιτία παραβατικής συμπεριφοράς ή υπάρχουν και άλλοι παράγοντες», η πλειοψηφία των ερωτώμενων απάντησε πως θα μπορούσε να αποτελέσει αποκλειστική αιτία που να ωθεί τους χρηστές σε παράβαση, σίγουρα όμως οι κοινωνικό-συναισθηματικοί παράγοντες ανωριμότητας που τους οδηγεί στη χρήση ναρκωτικών είναι κοινοί για να γίνουν οι αίτιες που θα τους κάνουν παραβατικούς, Τονίζει πως σημαντικό είναι ειδικά σε αυτό το σημείο που κάνουμε συσχέτιση παράβασης και χρήσης πως η φτώχεια είναι κίνητρο μεγάλης ισχύς που τους οδηγεί στους δρόμους του εγκλήματος. Ένας χρήστης που προέρχεται από φτωχό οικογενειακό περιβάλλον που δεν έχουν να του δώσουν χρήματα, ή αρνούνται να του δώσουν για να τον σταματήσουν από τη χρήση, θα οδηγηθεί σε παραβατικές συμπεριφορές για να εξασφαλίσει χρήματα. Δεν ισχύει όμως το ίδιο για τους χρήστες που οι ίδιοι ή οι οικογένειες τους έχουν καλή οικονομική κατάσταση. Οι χρήστες αυτές δεν καταλήγουν εύκολα στην παραβατική συμπεριφορά γιατί δεν αντιμετωπίζουν πρόβλημα χρημάτων για την αγορά ναρκωτικών.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε πως το χάσις για παράδειγμα δημιουργεί εξάρτηση αλλά και ο βαθμός της εξάρτησης ακόμα και αν είναι σε

μεγάλο βαθμό, πολύ σπάνια το άτομο θα προβεί σε έντονη παραβατική συμπεριφορά. Υπάρχει διαχωρισμός στον βαθμό εξάρτησης, όσον αφορά τα σκληρά ναρκωτικά, όπως η ηρωίνη και η κοκαΐνη δημιουργούν βαριάς μορφής εξάρτηση και ακολουθούν πιο έντονες παραβατικές συμπεριφορές. Επίσης το mdma κάνει το μυαλό των χρηστών να μη θυμούνται τι κάνουν, δημιουργείται ψυχεδέλεια, χάνουν την επαφή και δημιουργεί επίσης έντονη εξάρτηση. Για να πιουν θα κάνουν τα πάντα, και έτσι εκδηλώνουν παραβατικές συμπεριφορές όπως κλοπές και βιαιοπραγίες.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε πως υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που δύνανται να ερεθίσουν τέτοιες παραβατικές συμπεριφορές, εκτός από την εξασφάλιση της δόσης τους και αυτό είναι τα κοινωνικά πρότυπα και οι άγραφοι κανόνες που υπάρχουν σε συμμορίες και ομάδες που τα άτομα τους ακολουθούν για να νιώσουν ότι ανήκουν σε ένα σύνολο. Αν για παράδειγμα, μία παρέα χρηστών αισθανθεί ότι κάποιος άλλος χρήστης τους αδίκησε, τους κορόιδεψε ή τους έκλεψε, τότε είναι σύνηθες το φαινόμενο να θέλουν να τον τιμωρήσουν ξυλοκοπώντας τον και πολλές φορές, φερόμενοι ανεξέλεγκτα φτάνουν ακόμα και στις ανθρωποκτονίες. Ένα άλλο συχνό αποδεκτό φαινόμενο εντός των χρηστών είναι η μαστροπεία. Οι χρήστες συνήθως κάνουν σχέση μεταξύ τους λόγω του ότι είναι κοινωνικά περιθωριοποιημένοι. Αυτό οδηγεί τα ζευγάρια χρηστών να αισθάνονται διπλή την ανάγκη εύρεσης για τη δόση τους. Σε αυτές τις περιπτώσεις, είναι συνηθισμένη η προτροπή του συντρόφου προς τη σύντροφο του να βγει στην πορνεία για να εξασφαλίσει τη δόση και των δύο γιατί αυτός, λόγω των πόνων που προκαλεί η στέρηση, δεν μπορεί να εργαστεί. Ακόμα και αν η χρήστρια δεν δεχτεί, μετά από πίεση υποκύπτει. Αυτό αποτελεί μία περίπτωση μαστροπείας πολύ συνηθισμένη ανάμεσα στους χρήστες.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε ότι η ινδική κάνναβη δεν μπορεί να φέρει το άτομο σε παραβατική πράξη όσο εθισμένος και να είναι. Το αλκοόλ οδηγεί σε παραβάσεις και ξυλοδαρμούς. Και τα διεγερτικά επίσης. Οι βενζοδιαζεπίνες που είναι φάρμακα αγχολυτικά στην ουσία συχνά οδηγούν τα άτομα στη κλεπτομανία, ηρωίνη και κοκαΐνη επίσης.

Τέλος, ένας ερωτώμενος απάντησε ότι σαφώς τα ναρκωτικά συμβάλλουν στην παραβατικότητα αλλά σίγουρα υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που ωθούν ένα άτομο σε αποκλίνουσες συμπεριφορές. Οι παράγοντες αυτοί είναι οικονομικοί και κοινωνικοί. Υπάρχουν άτομα που μέσω των ναρκωτικών ουσιών δηλαδή την προώθηση τους και όχι αποκλειστικά την χρήση τους επωφελούνται οικονομικά. Ακόμα και αυτή η αίτια συνδέεται με τα ναρκωτικά άμεσα, οι έμποροι κατά την πλειοψηφία τους είναι και χρήστες απλά δεν παραπαίουν σε άλλου είδους παράβαση προς εξεύρεση πόρων αφού η διακίνηση τους προσφέρει και την δόση τους. Βέβαια, η διακίνηση μπορεί μεν να εξασφαλίζει τη χρήση αλλά πολλές φορές αποτελεί και αυτή γενεσιουργό αιτία παραβατικής συμπεριφοράς αφού πολλές οι χρήστες κλέβονται μεταξύ τους ή χρήστες που διακινούν κλέβουν το ίδιο το εμπόρευμα τους με αποτέλεσμα να υπάρχει αντίδραση από τα κυκλώματα που τους προμηθεύουν.

➤ Συχνότητα μορφών παραβατικότητας και χρήση ναρκωτικών

Στην ερώτηση «ποιες είναι οι πιο συχνές μορφές παραβατικής συμπεριφοράς που εκδηλώνουν οι χρήστες ναρκωτικών», η πλειοψηφία των ερωτώμενων απάντησε ότι οι πιο συχνές μορφές παραβατικότητας που εκδηλώνουν στη πλειοψηφία τους οι χρηστές είναι σίγουρα κλοπές, παραβίαση του Κ.Ο.Κ και του ποινικού κώδικα και σε πιο μικρό βαθμό θα έχει συναντήσει χρηστές που να έχουν διαπράξει πιο μεγάλα εγκλήματα όπως φόνο.

Ένας άλλος ερωτώμενος θεωρεί πως η ποικιλία των παραβατικών συμπεριφορών που έχει συναντήσει στην εργασία του καλύπτει όλο το εύρος των παραβάσεων στα οποία μπορεί να προβούν όλοι οι χρήστες ανεξάρτητα αν βρίσκονται στο κέντρο του ή όχι. Από μικροκλοπές μέχρι βιαιοπραγίες αλλά όχι ανθρωποκτονία, φόνο δεν έχει συναντήσει αλλά σαν περίπτωση υπάρχει γενικότερα.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε ότι η πιο συχνή είναι η κλοπή και η ληστεία και κάποια βίαιη πράξη στα πλαίσια της κλοπής. Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε πως οι πιο συχνές μορφές παραβατικότητας είναι από κλοπές μέχρι κακουργήματα.

Ο τελευταίος ερωτώμενος απάντησε πως οι πιο συχνές μορφές παραβατικότητας που εμφανίζουν οι χρηστές συμφώνα πάντα με τα δεδομένα της εργασίας του είναι περισσότερο οι μικροκλοπές για να εξασφαλίσουν την δόση τους, υπάρχουν βεβαία και εκείνοι που είναι ήδη μπλεγμένοι με την παράβαση και κάνουν παράλληλα και χρήση ναρκωτικών. Η πορνεία για παράδειγμα είναι μια μορφή που συναντάται από χρηστές που κάνουν την χρήση ναρκωτικών για να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στην ανοχή αυτής της κατάστασης.

➤ Μορφές παραβατικότητας και δημογραφικά χαρακτηριστικά

Στην ερώτηση «υπάρχει διαφορά στις μορφές παραβατικότητας, σε σχέση με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά; (πχ. το φύλο των χρηστών, ηλικία)», η πλειοψηφία των ερωτώμενων απάντησε ότι οι άνδρες είναι εκείνοι οι όποιοι είναι πιο επιρρεπείς στο έγκλημα από ότι οι γυναίκες. Οι γυναίκες όταν χαρακτηρίζονται παραβατικές συνήθως παραπαίουν σε άλλου είδους παραβάσεις. Οι άνδρες είναι περισσότεροι από τις γυναίκες που είναι χρήστες και παραβάτες.

Άτομα που ανήκουν σε χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα και μεγάλο ποσοστό όσων προέρχονται από μονογονεϊκές οικογένειες είναι εκείνοι που είναι σε μεγαλύτερο βαθμό εξαρτημένοι. Επίσης, η ηλικία της χρήσης κατεβαίνει, όσο πιο νέο είναι το εξαρτώμενο άτομο τόσο πιο παραβατικό γίνεται. Οι νέοι είναι οι πιο συχνοί χρήστες παραβάτες, οι μεγαλύτεροι σε ηλικία είναι λιγότερο. Αυτό συμβαίνει γιατί οι νέοι ως πιο ενθουσιώδεις, και ως πιο γεροί σωματικά, αντέχουν τη χρήση ναρκωτικών από τους μεγαλύτερους σε ηλικία που είναι εξασθενημένοι κυρίως σωματικά.

Όσον αφορά το τόπο, πόλη ή επαρχία από τον οποίο προέρχονται, τα παιδιά που προέρχονται από επαρχιακές πόλεις ή χωριά δεν έχουν διαπράξει μεγάλα αδικήματα σε σχέση με όσα μεγαλώνουν σε μεγάλες πόλεις αφού παρατηρείται πως στη πρωτεύουσα ο κοινωνικός έλεγχος είναι πιο χαμηλός. Αυτό συμβαίνει γιατί στην επαρχία ο κύκλος είναι πιο μικρός και είναι πιο εύκολο να γίνει αντιληπτό αν κάποιος έχει πέσει στη χρήση ναρκωτικών και να γίνει πιο γρήγορα η παρέμβαση. Ακόμα όμως και αν κάποιος συνεχίζει να είναι χρήστης ναρκωτικών, στην επαρχία δεν είναι εύκολο να προβεί σε παραβατικές πράξεις χωρίς να γίνει εύκολα αντιληπτό και δεν θα υπάρξει συνέπεια.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε ότι οι γυναίκες πιο εύκολα θα καταφύγουν στην πορνεία από ότι οι άντρες, όπου υπάρχει σαν περίπτωση αλλά σε πολύ μικρότερο βαθμό απ' ότι οι γυναίκες. Οι γυναίκες χρήστριες καταφεύγουν εύκολα στην πορνεία γιατί θεωρούν πως η συγκεκριμένη παραβατική μορφή είναι πιο εύκολη συγκριτικά με τις κλοπές που δεν μπορούν εύκολα να κάνουν. Επίσης, είναι νεκρωμένες λόγω των ναρκωτικών και είναι άβουλες με αποτέλεσμα να προωθούνται συχνά στην πορνεία από χρήστες αλλά και από μη χρήστες που τις εκμεταλλεύονται.

Επίσης ηλικιακά οι έφηβοι χρήστες και οι μικρότερης ηλικίας χρήστες θα προβούν ίσως πιο εύκολα σε παραβατικές πράξεις από ότι οι μεγαλύτεροι, αλλά δεν το διαφοροποιεί γιατί ο χρήστης που βρίσκεται σε απόγνωση και 40 να είναι θα κλέψει.

Όσον αφορά την καταγωγή, χρήστες προερχόμενοι από χωριά, πόλεις, είναι το ίδιο ευάλωτοι απέναντι σε παραβατικές πράξεις. Απλά στην Αθήνα είναι πιο απρόσωπα τα πράγματα, μπορείς πιο εύκολα να κάνεις τόσο χρήση όσο και παραβατικές πράξεις, απ' ότι σε μία μικρή κοινωνία ή σε ένα χωριό.

Οι αλλοδαποί ακόμα πιο εύκολα γιατί είναι ήδη μία ευάλωτη ομάδα στην κοινωνία μας, άρα σκεπτόμενοι πως ούτως ή άλλως εφόσον αντιμετωπίζονται ως <σκουπίδι> δεν θα αλλάξει κάτι αν κάνουν κάποια παράβαση προκειμένου να πάρουν την δόση τους.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε ότι οι άντρες παρατηρείται να είναι πιο παραβατικοί από τις γυναίκες, ως προς την ηλικία, είναι ανάλογα την περίπτωση, τόσο οι μικρότερες ηλικίες όσο και οι μεγαλύτερες σε κατάσταση στερητικού συνδρόμου μπορούν να προβούν σε παραβατικές συμπεριφορές.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε ότι οι άντρες χρήστες τείνουν να είναι πιο παραβατικοί, επίσης οι μικρότερες ηλικίες συνήθως επίσης οδηγούνται σε παραβατικές πράξεις, μπορεί να μπουν και φυλακή και μετά ωστόσο να αλλάξουν αυτή τη παραβατική συμπεριφορά γιατί θα βιώσουν δύσκολες καταστάσεις μέσα στη φυλακή.

Τέλος ένας ερωτώμενος θεωρεί πως σίγουρα υπάρχει διάφορα στις μορφές παραβατικότητας που παρουσιάζουν οι χρήστες σύμφωνα με το φύλο και την ηλικία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι οι γυναίκες στρέφονται στη πορνεία για να εξασφαλίσουν χρήματα, μορφή παράβασης που δεν εμφανίζεται στον αντρικό πληθυσμό. Οι άνδρες ωθούνται κυρίως στις κλοπές, όσον αφορά τις ηλικίες θεωρεί πως οι νέοι είναι σαφώς πιο επιρρεπείς στο έγκλημα ενώ οι μεγαλύτεροι σε ηλικία στρέφονται προς τον τζόγο (στοίχημα, κίνο, τυχερά παιχνίδια).

➤ Μορφές παραβατικής συμπεριφοράς χρηστών και σύγκριση με άλλους παραβάτες

Στην ερώτηση «οι μορφές παραβατικής συμπεριφοράς που εκδηλώνουν οι χρήστες ναρκωτικών, διαφέρουν από αυτές που συναντάμε από άλλους παραβάτες που δεν αντιμετωπίζουν πρόβλημα με την τοξικοεξάρτηση», η πλειοψηφία των ερωτώμενων απάντησε ότι ένας χρήστης ναρκωτικών έχει κατά γενική ομολογία στο ενεργητικό του μια ποικιλία παραβάσεων. Βέβαια ο κάθε χρήστης ανάλογα με κάποιους παράγοντες του καταλογίζονται και

διαφορετικής μορφής αδικήματα, υπάρχουν όμως και περιπτώσεις χρηστών που δεν έχουν εμπλακεί με τον νομό.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε ότι οι χρήστες προερχόμενοι από εύπορες οικογένειες δεν θα κάνουν παράβαση. Δεν έχουν ανάγκη να κλέψουν, διότι έχουν τα χρήματα να εξασφαλίζουν την δόση τους. Ούτε κατά τη διάρκεια της διακίνησης θα αντιμετωπίσουν προβλήματα που ενδεχομένως θα τους οδηγήσουν σε παραβατικές πράξεις γιατί λόγω της οικονομικής άνεσης δεν αναγκάζονται να καταφύγουν σε παρακμιακά μέρη για την εύρεση ναρκωτικών και έχουν σταθερό τροφοδότη.

Ένας άλλος ερωτώμενος πιστεύει πως οι παραβατικές πράξεις δεν διαφέρουν ανάμεσα στις δύο κατηγορίες ανθρώπων, απλά στους χρήστες ναρκωτικών ουσιών σπάνια παρατηρούνται πράξεις σε βαθμό ανθρωποκτονίας ή άλλες τόσο βαριές πράξεις. Θα κάνουν παραβάσεις ώστε να εξασφαλίσουν την δόση τους, δηλαδή θα κλέψουν, παράβαση η οποία είναι πολύ συχνή και σε άτομα που δεν αντιμετωπίζουν πρόβλημα με την τοξικοεξάρτηση.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε πως ένα άτομο εξαρτημένο στην ηρωίνη για παράδειγμα, θα υποφέρει όταν δε θα μπορεί να εξασφαλίσει την δόση του γιατί θα πάσχει από το στερητικό σύνδρομο το οποίο θα του προκαλεί σωματικούς έντονους πόνους άρα προκειμένου να απαλλαγεί από αυτό το πόνο που θα νιώθει θα καταφύγει σε παραβατικές πράξεις, κλοπές, θα ασκήσει βία ώστε να συγκεντρώσει τα χρήματα που χρειάζεται για να πάρει και πάλι την δόση του. Ένα άτομο που δεν είναι εξαρτημένο και δεν νιώθει σωματικό πόνο υποθέτει ο ερωτώμενος πως δε θα προβεί σε παραβατικές συμπεριφορές αν δεν υπάρξει κάποια ανάγκη. Για παράδειγμα ένας τζογαδόρος που θα χρειαστεί χρήματα μπορεί να καταπιεστεί και δε θα κλέψει για να παίξει αν το θέλει. Ο χρήστης ναρκωτικών ουσιών όμως ακόμα και αν θέλει να καταπιέσει το πνεύμα του και την επιθυμία του, δεν μπορεί να κάνει το ίδιο και με το σώμα του και τους πόνους που νιώθει.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε πως το μόνο που μπορεί να σχολιάσει αποκλειστικά και μόνο από τα περιστατικά που έχει συναντήσει

είναι πως όσοι είναι χρηστές αρκούνται στις μικροκλοπές για να πάρουν την δόση τους, με το στερητικό να μην τους αφήνει δυνάμεις να γίνονται βίαιοι και επικίνδυνοι ενώ όσοι από νευρολογικής φύσεως αντιμετωπίζουν προβλήματα προσαρμογής και συμπεριφοράς είναι πιο βίαιοι στις εκδηλώσεις παραβατικότητας τους.

➤ Προφίλ παραβατικών χρηστών ναρκωτικών

Στην ερώτηση «ποιο είναι το προφίλ των χρηστών ναρκωτικών (κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά) οι οποίοι οδηγούνται σε παραβατική συμπεριφορά», η πλειοψηφία των ερωτώμενων απάντησε ότι σίγουρα είναι άτομα τα οποία έχουν ψυχοπαθητικά χαρακτηριστικά, άτομα που δεν έχουν συγκροτημένα συναισθήματα και έχουν υποστεί κάποιο κοινωνικό τραύμα, ανεξαρτήτου φύλου και τόπου καταγωγής.

Παιδιά από κοινωνικά χαμηλά στρώματα κυρίως, χωρίς όμως να εξαιρούνται και παιδιά οικονομικά ευκατάστατα όπου η αφθονία των υλικών αγαθών και η έλλειψη συναισθηματικής κάλυψης τους δημιουργούν τις ίδιες ανασφάλειες και αυτή την ανωριμότητα.

Ένας άλλος ερωτώμενος θεωρεί πως είναι άτομα τα οποία έχουν δεχθεί πιθανόν bullying, υπήρξαν ή είναι παραμελημένοι, έτσι είναι ευάλωτοι στη χρήση και στην άσκηση βίας. Επίσης, είναι από χαμηλά οικονομικά στρώματα και χαμηλού μορφωτικού επιπέδου άτομα, τόσο τα ίδια ή και οι οικογένειες τους, άτομα που ανήκουν σε οικογένειες με διαζύγιο.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε ότι είναι άτομα παραμελημένα, πληγωμένα, που δεν έχουν αυτοεκτίμηση, δεν έχουν πάρει φροντίδα, δεν υπήρξε ποτέ έλεγχος από το οικογενειακό περιβάλλον και οι χρήστες βεβαίως που προέρχονται από εύπορες οικογένειες, διότι αυτά τα άτομα, έχοντας τα χρήματα να προμηθευτούν την δόση τους, δεν θα προβούν σε παραβατικές πράξεις, όπως κλοπές, ληστείες και βιαιοπραγίες.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε ότι είναι κυρίως άντρες, νέοι, όχι άτομα με ψυχιατρικά προβλήματα, με χαμηλό μορφωτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Τέλος, ένα ερωτώμενος απάντησε ότι εκτός από τους κοινωνικούς, οικονομικούς και νευρολογικούς παράγοντες των χρηστών που ωθούνται στην παραβατικότητα το μόνο θα μπορούσε να συμπληρώσει είναι πως όσοι προέρχονται από μεγάλες πόλεις/πρωτεύουσες παρουσιάζουν κρούσματα από μικρές ηλικίες αφού το έδαφος της πόλης είναι πιο πρόσφορο για την εκδήλωση παράβασης ενώ αντίθετα όσοι προέρχονται από επαρχίες λόγω της κλειστής κοινωνίας και των στερεότυπων εμφανίζουν πιο έκδηλα αυτές τις αποκλίνουσες συμπεριφορές μετά την ενηλικίωση τους, καθώς και το οικογενειακό περιβάλλον της επαρχίας είναι πιο υπερπροστατευτικό και ανέχονται την παράβαση με την προϋπόθεση να μην φύγει από το χώρο του σπιτιού το παιδί.

6.3 Λόγοι εκδήλωσης παραβατικής συμπεριφοράς από τους χρήστες ναρκωτικών ουσιών

➤ Λόγοι εκδήλωσης παραβατικής συμπεριφοράς από τους χρήστες

Στην ερώτηση «για ποιους λόγους θεωρείτε ότι οι χρήστες εκδηλώνουν παραβατική συμπεριφορά», η πλειοψηφία των ερωτώμενων θεωρεί πως αν η κοινωνία και το κράτος μεριμνήσει επαρκώς ώστε οι πρώην χρήστες να αποκατασταθούν κοινωνικά τότε δεν θα υπάρχει λόγος να παραβαίνουν νόμους και κανόνες. Μέσω ψυχοθεραπείας θα δουλεύουν κομμάτια της προσωπικότητάς τους και θα ωριμάσουν συναισθηματικά και κοινωνικά.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε πως το άτομο σε υποτροπή θα οδηγηθεί σε παραβατική πράξη καθώς επίσης μόνο παραβατικές πράξεις που δεν συνδέονται με τη χρήση θα συνεχιστούν. Πχ τα σεξουαλικά εγκλήματα που έχουν να κάνουν με την ψυχοπαθολογία του ατόμου όπως οι βιαστές, ή οι παιδόφιλοι.

Ένας άλλος ερωτώμενος πιστεύει πως θέλει δουλειά και έπειτα δε θα έχουν ανάγκη να κλέψουν μεν, αλλά μπορεί να τους έχει γίνει συνήθεια. Αλλά συνήθως οι χρήστες δεν θέλουν να κλέψουν, αναγκάζονται και το μειώνουν. Έπειτα απλά βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση εκείνη την στιγμή. Οπότε εξαιρουμένων κάποιων περιπτώσεων, θεωρεί πως δεν θα συνεχίσουν την παραβατική συμπεριφορά.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε ότι μπορεί να μειωθεί, όχι να εξαλειφθεί. Μειώνεται κατά πολύ, η πλειοψηφία σταματάει τις παραβατικές συμπεριφορές, δεν έχουν ανάγκη να κλέψουν για να εξασφαλίσουν την δόση τους, απλά αν έχεις μάθει να κινείσαι έτσι, πιθανόν να μην το κόψεις και αυτό, παρόλο που θα διακόψεις την χρήση σε ορισμένες περιπτώσεις.

Τέλος, ένας ερωτώμενος απάντησε πως σύμφωνα με την επαγγελματική του εμπειρία στο αυτό το πλαίσιο έχει δει πως οι πολλοί μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος σταματούν την χρήση. Βεβαία υπάρχουν και άλλοι οι όποιοι έχουν κοινωνικοποιηθεί μέσα σε αυτό τον κύκλο του εγκλήματος και δεν σταματούν την χρήση ούτε την παράβαση. Και γνωρίζει πως υπάρχουν και εκείνοι που σταματάνε την χρήση αλλά συνεχίζουν το εμπόριο ουσιών ως τρόπο εξασφάλισης εισοδήματος, παραμένουν δηλαδή παραβάτες. Αυτό συμβαίνει σε μεγάλο βαθμό γιατί μπορεί στο παρελθόν ως χρήστες να έκαναν αξιοποινες πράξεις και να έχουν ποινικό μητρώο και να μην μπορούν λόγω αυτού να βρουν εργασία. Αναγκάζονται λοιπόν, ακόμα και αν δεν συνεχίζουν την χρήση να επιστρέψουν στο κύκλωμα των ναρκωτικών γιατί δεν είναι αποδεκτοί κοινωνικά και αντιμετωπίζονται καχύποπτα από τους υποψήφιους εργοδότες.

Αυτό σημαίνει ότι η μη ένταξη τους από την κοινωνία και την πολιτεία οδηγεί εκ νέου σε παραβατικές πράξεις. Αν ένας πρώην χρήστης ναρκωτικών δεν μπορεί να βρει εργασία για να συντηρηθεί και να επιβιώσει, και δεν έχει και το κατάλληλο οικογενειακό περιβάλλον για να τον υποστηρίξει, τότε είναι σαφές ότι θα οδηγηθεί στην παραβατική συμπεριφορά για την εξοικονόμηση χρημάτων.

➤ Άλλοι παράγοντες που ωθούν τους χρήστες σε παραβατική συμπεριφορά

Στις ερωτήσεις «θεωρείτε ότι εκτός από τη χρήση υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που ωθούν τους χρήστες ναρκωτικών σε παραβατική συμπεριφορά», «πιστεύετε ότι αν αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της χρήσης ναρκωτικών, θα σταματήσουν να εκδηλώνουν παραβατική συμπεριφορά» και «τι μέτρα προτείνετε για την μείωση της εκδήλωσης παραβατικότητας από τους χρήστες ναρκωτικών ουσιών», η πλειοψηφία των ερωτώμενων απάντησε ότι πρώτα πρέπει να γίνει μεγάλη προσπάθεια από τους ίδιους να απομακρυνθούν από τα ναρκωτικά και έπειτα να δίνονται κίνητρα από την κοινωνία για ζωή και περισσότερες ευκαιρίες ώστε να νιώθουν ξανά μέρος του συνόλου και αποδεκτοί. Σίγουρα ο κοινωνικός έλεγχος αν αυξηθεί θα ήταν από τα σημαντικότερα βήματα προόδου που θα γινόταν εκ μέρους της πολιτείας προς όφελος όλων των ανθρώπων.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε ότι αν το άτομο από το κέντρο βγει στη φάση της επανένταξης και κάνει παράβαση, βγαίνει αυτομάτως από το πρόγραμμα. Ωστόσο, θεωρεί πως θα πρέπει να υπάρχουν ειδικοί στις σχολικές κοινότητες, τα παιδιά να ενημερώνονται από μικρά και γενικότερα να υπάρχουν προγράμματα που να ενισχύουν την πρόληψη.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε πως πρέπει να υπάρχει έλεγχος από τις οικογένειες και όχι ανεκτικότητα της κατάστασης, και βεβαίως να υπάρχει πρόληψη από το σχολείο και την οικογένεια για να μη καταφύγουν ποτέ στη λήψη ναρκωτικών ουσιών και κατ' επέκταση στη παραβατικότητα.

Ένας άλλος ερωτώμενος απάντησε πως πρέπει να απορροφούνται όλοι οι χρήστες από τα κατάλληλα προγράμματα. Να γίνεται έλεγχος από το κράτος, για παράδειγμα όσον αφορά το θέμα με τα εισιτήρια που αρνούνται να χτυπήσουν οι χρήστες στα ΜΜΜ.

Τέλος, ένα ερωτώμενος απάντησε πως η πρόταση του ως επαγγελματίας που εργάζεται σε αυτή τη δομή θα ήταν να φτιαχτούν Κέντρα Ημέρας τα οποία θα απασχολούν δημιουργικά και θα λειτουργούν και ψυχοθεραπευτικά για τους χρηστές καθώς και Βραχιάς διάρκειας ξενώνες.

Από τα παραπάνω είναι σαφές ότι οι επαγγελματίες εστιάζουν σε δύο διαστάσεις. Η μία είναι η πρόληψη και η άλλη η θεραπεία. Το φαινόμενο της πρόληψης αναδεικνύεται πολυσύνθετο. Επισημαίνουν έλλειψη ενημέρωσης τόσο στην οικογένεια όσο και στην κοινωνία. Αναφέρουν δε χαρακτηριστικά πως πολλές οικογένειες χρηστών, τους παρέχουν κατ' επανάληψη χρήματα θέλοντας να αποφύγουν πως το παιδί τους θα προβεί σε παραβατικές πράξεις για την εξασφάλιση χρημάτων. Με αυτό τον τρόπο όμως στην πραγματικότητα το μόνο που κάνουν είναι να τον ωθούν ακόμα περισσότερο στη χρήση. Αυτό δεν γίνεται σκοπίμως αλλά από άγνοια των οικογενειών πώς να χειριστούν το θέμα και δεν καταφεύγουν στα κέντρα για να λάβουν την κατάλληλη υποστήριξη και συμβουλές.

Στο θέμα της θεραπείας, οι επαγγελματίες τονίζουν πως η πολιτεία δεν υποστηρίζει καθόλου το θέμα της αντιμετώπισης των ναρκωτικών ουσιών. Τα κέντρα που λειτουργούν με αυτό τον σκοπό, είναι υπερφορτωμένα από χρήστες και οι περικοπές δαπανών που υπάρχουν τους αναγκάζουν όχι μόνο να δεχτούν και άλλους αλλά να περικόπτουν σε πολλές περιπτώσεις και αυτούς που ήδη έχουν. Η αναμονή που υπάρχει για τους χρήστες που επιθυμούν να διακόψουν τη χρήση ναρκωτικών είναι τόσο μεγάλη που σε πολλές περιπτώσεις φτάνει ακόμα και τα έξι χρόνια. Σε όλο αυτό το διάστημα, ο χρήστης αν τελικώς δεν πεθάνει από την χρήση ναρκωτικών, σίγουρα θα εμπλακεί σε παραβατικές πράξεις. Οι μόνες οικογένειες που μπορούν να ξεπεράσουν τον σκόπελο της πολιτείας, είναι οι οικονομικά ευκατάστατες που μπορούν λόγω των πόρων που

διαθέτουν, να στείλουν τα παιδιά τους σε αντίστοιχα προγράμματα του εξωτερικού πληρώνοντας για την θεραπεία τους.

Επειδή όμως η πλειοψηφία των οικογενειών από τις οποίες προέρχονται οι χρήστες αντιμετωπίζουν πολλαπλά προβλήματα όπως ήδη αναφέρθηκε, μεταξύ αυτών και η φτώχεια, ότι τα κέντρα του εξωτερικού αποτελούν μία επιλογή για λίγους ενώ οι περισσότεροι χρήστες περιμένουν καρτερικά είτε το θάνατο τους, είτε τη φυλακή.

Κεφάλαιο 7. Συζήτηση

Από την έρευνα προέκυψαν κάποια πολύ σημαντικά ευρήματα που σε μεγάλο βαθμό επιβεβαιώνουν και τη βιβλιογραφική ανασκόπηση. Οι κοινωνικοί λειτουργοί θεωρούν στην πλειοψηφία τους ότι η παραβατικότητα δεν είναι μόνο η παραβίαση των ποινικών νόμων και κανόνων αλλά και των κοινωνικών, κάτι που καταδεικνύει και ο Φρατζεσκάκης (1987) αναφερόμενος σε ποινικοποίηση κοινωνικών κανόνων αλλά και η Νόβα- Καλτσούνη (2001), που υποστηρίζει ότι οι παραβατικές πράξεις δεν περιλαμβάνουν πάντα και την ποινική αντιμετώπιση. Η ταύτιση ποινικού και κοινωνικού στην περίπτωση της παραβατικότητας των χρηστών είναι εύλογη υπό την έννοια ότι σε πολλές περιπτώσεις λόγω της εξάρτησης του διαπράττουν παραβατικές πράξεις και στο πλαίσιο του οικογενειακού τους περιβάλλοντος για τις οποίες μπορεί να μην διώκονται γιατί δεν το επιθυμεί το περιβάλλον τους αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι είναι και αποδεκτές.

Αναφορικά με την άποψη για το ποια είναι τα χαρακτηριστικά των ατόμων που εκδηλώνουν παραβατική συμπεριφορά καθώς και τους λόγους και τις αιτίες που τους οδηγούν σε αυτή, επιβεβαιώνονται οι απόψεις στη βιβλιογραφική ανασκόπηση που τονίζουν πέρα από τα προσωπικά χαρακτηριστικά και τους κοινωνικούς λόγους καθώς και τη μεγάλη σημασία του οικογενειακού περιβάλλοντος (Φρατζεσκάκης, 1987). Η πεποίθηση ότι η παραβατική συμπεριφορά είναι μεν έμφυτη αλλά οφείλεται και στο κοινωνικό περιβάλλον που την καλλιεργεί επιβεβαιώνει πλήρως τη βιβλιογραφική ανασκόπηση που αναφέρεται σε ατομικούς (βιολογικούς και ψυχολογικούς) αλλά και σε κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες (Φρατζεσκάκης, 1987).

Οι κοινωνικοί λειτουργοί που αντιμετωπίζουν χρήστες ναρκωτικών έχουν έρθει σε επαφή με πολλές μορφές παραβατικότητας αλλά κυρίως με

αυτές που χαρακτηρίζονται ως ελαφριές αφού οι χρήστες ναρκωτικών δεν φτάνουν εύκολα σε πράξεις όπως η ανθρωποκτονία ή ο φόνος αλλά οδηγούνται σε πράξεις που έχουν οικονομικό αντάλλαγμα με στόχο την αγορά ναρκωτικών. Επιπλέον, η χρήση των ναρκωτικών από μόνη τους αποτελεί μία παραβατική πράξη πόσο μάλλον όταν τους εμπλέκει με το παραβατικό σύστημα της διακίνησης ναρκωτικών. Η εμπλοκή τους όμως με την παραβατικότητα γενικότερα και ειδικά με κάποιες μορφές της που έχουν οικονομική διάσταση, είναι αποτέλεσμα των προσπαθειών τους να εξασφαλίσουν χρήματα για την αγορά ναρκωτικών ουσιών όπως τονίζουν και οι Σκανδάμη, κ.ά., (2010) αλλά και ο Τζεφεράκος (2010). Αυτό αιτιολογεί και γιατί οι χρήστες κάνναβης δεν εμπλέκονται σε τέτοιου είδους παραβατικές δραστηριότητες αφού δεν χρειάζεται να δαπανήσουν μεγάλα ποσά και επομένως είναι πιο εύκολο να τα εξασφαλίσουν. Προφανώς σε παραβατικές δραστηριότητες δεν χρειάζεται να οδηγηθούν για την εξασφάλιση των ναρκωτικών και οι χρήστες που είναι πλούσιοι και κατ' επέκταση η χρήση συνδυαστικά με τη φτώχεια οδηγεί στην παραβατικότητα.

Ενδιαφέρον είναι και το προφίλ του χρήστη παραβάτη έτσι όπως απεικονίζεται από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων που ταυτίζεται απόλυτα με το προφίλ του χρήστη. Άνδρες και νέοι συνήθως (Αλεξοπούλου, 2014). Σημαντικό είναι επίσης το εύρημα περί μείωσης της παραβατικότητας στην επαρχία συγκριτικά με τις μεγάλες πόλεις, στοιχείο που δεν εντοπίστηκε στη βιβλιογραφική ανασκόπηση αλλά θεωρείται εύλογο λόγω των μικρών και στενών κοινωνιών που υπάρχουν στην επαρχία και που μπορούν να λειτουργήσουν αποτρεπτικά. Εξάλλου, και οι χρήστες ναρκωτικών παρουσιάζουν το ίδιο προφίλ με τα άτομα που οδηγούνται στην παραβατικότητα με κίνητρα προσωπικά αλλά και κοινωνικά και κυρίως οικονομικά (Φρατζεσκάκης, 1987).

Τέλος, σημαντικό είναι επίσης το στοιχείο της κοινωνικής αντιμετώπισης των χρηστών σε σχέση με την παραβατικότητα. Η ανεπάρκεια που υπάρχει θεσμικά και κοινωνικά στην αντιμετώπιση τους, σημειώνεται ότι τους οδηγεί

στην υποτροπή αφού αισθάνονται περιθωριοποιημένοι. Το εύρημα ταιριάζει απόλυτα με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση που αναφέρει την κοινωνική περιθωριοποίηση των τοξικομανών που θεωρεί παράλληλα ότι δεν απαιτείται η παροχή βοήθεια προς αυτή την ομάδα αλλά μόνο η ποινική της αντιμετώπιση δημιουργώντας έναν φαύλο κύκλο (Μάτσα, 2006).

Κεφάλαιο 8. Περιορισμοί της έρευνας

Η παρούσα έρευνα αντιμετώπισε δύο περιορισμούς. Ο πρώτος ήταν ότι το δείγμα δεν περιλάμβανε και άλλες ειδικότητες σχετικές με την παραβατικότητα και τη χρήση ναρκωτικών ουσιών όπως για παράδειγμα η αστυνομία προκειμένου να αναδειχθούν και άλλοι παράγοντες και διαστάσεις της σχέσης της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και της παραβατικότητας. Επίσης, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι υπάρχει ένα μεγάλο τμήμα παραβατικών συμπεριφορών των χρηστών που δεν καταγράφονται λόγω του ότι λαμβάνουν χώρα μέσα στο οικογενειακό τους περιβάλλον και συνεπώς δεν καταγγέλλονται οπότε δεν είναι καταγεγραμμένη με σαφήνεια η έκταση του φαινομένου.

Ένας άλλος περιορισμός είναι η έλλειψη αποτύπωσης της άποψης των ίδιων των χρηστών- παραβατών. Αυτό θα επέτρεπε την ανάδειξη και της δικής τους εκδοχής και άποψης για το πώς οδηγήθηκαν στην παραβατικότητα. Κάτι τέτοιο όμως θεωρήθηκε παρακινδυνευμένο λόγω της θεραπείας της απεξάρτησης στην οποία βρίσκονταν αφού οι φορείς που οι ερευνήτριες ήρθαν σε επαφή ήταν απεξάρτησης. Το ενδεχόμενο η συμμετοχή τους στην έρευνα να δημιουργήσει οποιοδήποτε ζήτημα στη διαδικασία απεξάρτησης τους λειτούργησε αποτρεπτικά στη συμμετοχή τους.

Κεφάλαιο 9. Συμπεράσματα

Κλείνοντας την παρούσα εργασία και μέσα από το θεωρητικό και το πρακτικό μέρος διαπιστώθηκε ότι τα ναρκωτικά αποτελούν όντως μια παραβατική συμπεριφορά που με τη σειρά τους οδηγούν σε νέες παραβατικές συμπεριφορές με στόχο την εξασφάλιση της δόσης που είναι απαραίτητη σε ένα εξαρτημένο άτομο.

Ένα σημαντικό συμπέρασμα μέσα από την έρευνα ήταν ότι η οικονομική κατάσταση του χρήστη παίζει μεγάλο ρόλο για το αν θα συνδέσει τη χρήση με άλλες παραβατικές συμπεριφορές όπως ληστεία, βία κ.α. Το άτομο το οποίο έχει την οικονομική δυνατότητα να αγοράσει τη δόση και καλύτερης ποιότητας ναρκωτικά αγοράζει, οπότε κινδυνεύει λιγότερο από μια νοθευμένη ουσία αλλά και δεν προβαίνει σε εγκληματικές πράξεις προκειμένου να βρει τα χρήματα που χρειάζεται. Μια σημαντική ακόμα διαπίστωση είναι ότι η ποιότητα του ναρκωτικού και το είδος παίζει ρόλο στη παραβατική δράση. Το άτομο δηλαδή που κάνει χρήση ηρωίνης σε σχέση με το άτομο που κάνει χρήση χασίς είναι περισσότερο παραβατικό και αυτό γιατί η ηρωίνη επηρεάζει τις αισθήσεις και τη νοητική ικανότητα του ατόμου αλλά απαιτεί και τη δαπάνη μεγαλύτερων ποσών ημερησίως.

Ένα άλλο σημαντικό εύρημα της έρευνας είναι η έλλειψη ορθής αντιμετώπισης των χρηστών, κυρίως κοινωνικής αλλά και θεσμικής. Όσο το άτομο παραμένει εξαρτημένο θα είναι παραβατικό αλλά ακόμα και αν επιθυμεί να απεξαρτηθεί η επίσημη πολιτεία είναι απύσχα αφού μπορεί να περιμένει για να ενταχθεί σε κάποιο φορέα απεξάρτησης ακόμα και χρόνια και να εισέρχεται ακόμα περισσότερο στην παραβατικότητα για να επιβιώσει.

Κεφάλαιο 10. Προτάσεις

Βάσει των παραπάνω, είναι οφθαλμοφανές, ότι τόσο η κοινωνία όσο και η πολιτεία, θα πρέπει να αντιληφθούν τις αιτίες και τους λόγους που βρίσκονται πίσω από τη χρήση ναρκωτικών ουσιών καθώς και τη σχέση της με την παραβατικότητα και οι χρήστες- παραβάτες να αντιμετωπίζονται ως αυτό που πραγματικά είναι, δηλαδή άτομα εξαρτημένα που χρήζουν θεραπείας και όχι κοινωνικής αντιμετώπισης. Σε αυτό θα χρειαστεί η συμβολή της κοινωνικής εργασίας η οποία αποτελεί ένα τομέα όπου οι επαγγελματίες της έρχονται σε επαφή με τους χρήστες- παραβάτες και μπορούν να συμβάλλουν στην έρευνα και στην καλύτερη κατανόηση του φαινομένου.

Μέσω της κοινωνικής εργασίας θα πρέπει να δημιουργηθούν δύο ειδών προγράμματα. Το πρώτο είναι αυτό της πρόληψης ώστε να μην ξεκινήσει καν ο φαύλος κύκλος. Σωστή ενημέρωση και δράση προκειμένου να μην εισέλθει κάποιος στον κόσμο των ναρκωτικών και στη συνέχεια στην παραβατικότητα.

Δράση όμως και χρήση της κοινωνικής εργασίας απαιτείται και ως προς την ένταξη του χρήστη και ειδικότερα του απεξαρτημένου. Η κοινότητα και η κοινωνία θα πρέπει να ενημερωθούν και να εκπαιδευτούν πως πρέπει να αντιμετωπίζεται ο χρήστης αλλά και ο απεξαρτημένος. Να παύσει δηλαδή η ύπαρξη στερεοτύπων που ωθεί τους ανθρώπους αυτούς ακόμα περισσότερο στην περιθωριοποίηση και πολλούς απεξαρτημένους εκ νέου στη χρήση και στην παραβατικότητα όταν αντιλαμβάνονται ότι η κοινωνία συνεχίζει να τους αντιμετωπίζει αρνητικά.

Βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

Αλεξοπούλου, Ν., Γεωργιάδη, Ε., Πολυκανδριώτη, Μ., Κορκοβίλη, Μ., Μπασέτα, Α., Μάινα, Α. (2014), *Διερεύνηση του προφίλ χρηστών ναρκωτικών*, Περιεγχειρητική Νοσηλευτική, 1 (1)

Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Α. (1984), *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

ΕΚΤΕΠΝ (2006), *Ετήσια έκθεση 2006. Η κατάσταση του προβλήματος των ναρκωτικών και των οιοπνευματωδών στην Ελλάδα*, Αθήνα

ΕΚΤΕΠΝ (2011), *Ετήσια έκθεση 2011. Η κατάσταση του προβλήματος των ναρκωτικών και των οιοπνευματωδών στην Ελλάδα*, Αθήνα

Ιωσηφίδης, Θ. (2003), *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*, Αθήνα: Κριτική.

Καλαρρύτης, Γ. (2004), *Χρήση Ουσιών και Εφηβεία στο Ουσιοεξάρτηση – Σύγχρονα Θέματα*, ΙΤΑΣΑ, Αθήνα: Ελληνικό Τμήμα

Κατσίρας, Γ.(2004), *Η Χρήση των Ναρκωτικών*, Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο

Κοκκέβη, Ά., Κίτσος, Γ. και Φωτίου, Α. (2000), *Καπνός, αλκοόλ, ναρκωτικά: η πορεία της χρήσης από τη δεκαετία του '80 έως σήμερα*, Αθήνα: ΒΗΤΑ

Κουκουτσάκη, Α. (2002), *Χρήση ναρκωτικών, ομοφυλοφιλία: συμπεριφορές μη συμμόρφωσης μεταξύ ποινικού και ιατρικού ελέγχου*, Αθήνα: Κριτική

Κουράκης Ν., Ζαγούρα Π., Γαλανού Μ. (2003), *Συμμορίες ανηλίκων στην Ελλάδα. Πορίσματα από τις αποφάσεις του δικαστηρίου ανηλίκων Αθηνών*, Ποινικός Λόγος, Τεύχος 5

Κυριαζή, Ν. (2011), *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Αθήνα: Πεδίο.

Μαγγάνας, Δ., Λάζος, Γ. (1997), *Κοινωνικές αξίες των παραβατικών και των μη παραβατικών*, Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο

Μάτσα, Κ. (2001), *Ψάξαμε ανθρώπους και βρήκαμε σκιές.....: Το αίνιγμα της τοξικομανίας*, Αθήνα: Άγρα

- Μάτσα, Κ. (2004), *Γιατί γίνεσαι τοξικομανής*, στο Μαρινοπούλου, Μ., Κεφαλάς, Π. (επιμ.), *Η εξαρτητική διαδικασία*, Αθήνα: Χατζηνικολή
- N 3459/2006, ΦΕΚ, Α 103/2006
- N 3727/2008, ΦΕΚ Α 257/2008
- N 4139/2013, ΦΕΚ Α 74/2013
- Νόβα-Καλτσούνη, Χ. (2001), *Μορφές αποκλίνουσας συμπεριφοράς στην εφηβεία: Ο ρόλος της οικογένειας και του σχολείου*, Αθήνα: Gutenberg
- Παρασκευόπουλος, Ν.Α. (2004), *Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα*, Αθήνα: Σάκκουλα
- Σκανδάμη, Π., Βετούλη, Μ., Κερασιώτη, Ε., Καφετζόπουλος, Ε., Μαλλιώρα, Μ. (2016), *Έγκαιρη παρέμβαση σε νεαρούς χρήστες παράνομων ψυχοδραστικών ουσιών με παραβατική συμπεριφορά*, Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής, 33 (1)
- Σπινέλλη, Κ.Δ. (1985), *Εγκληματολογία και παλαιότερες κατευθύνσεις*, Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας
- Συντονιστικό Όργανο Δίωξης Ναρκωτικών/Εθνική Μονάδα Πληροφοριών (ΣΟΔΝ/ΕΜΠ), (2009), *Έκθεση για τα ναρκωτικά στην Ελλάδα*
- Τάτσης, Ν. (2004), *Κοινωνιολογία. Ιστορική εισαγωγή και θεωρητικές θεμελιώσεις*, Τόμος Α', Αθήνα: Οδυσσέας
- Τζεφεράκος, Γ. (2010), *Ψυχοδραστικές ουσίες και βία*, Ψυχιατροδικαστική, Τεύχος 3, Ιούλιος – Δεκέμβριος
- Τσακυράκης, Κ. (2001), *Η Τοξικομανία: σύμπτωμα ή «δυσφορία στον πολιτισμό»*, Εκ των Υστέρων 6,
- Φαρσεδάκης, Ι. (1985), *Παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος των ανηλίκων*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη
- Φίλιας, Β. (2003), *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών*, Αθήνα: Gutenberg
- Φρατζεσκάκης, Ι. (1987), *Αντικοινωνική συμπεριφορά των νέων. Χουλιγκανισμός*, Αθήνα- Κομοτηνή: Σάκκουλας

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Basolo – Kunzer M., Diamond S., Maliszewski M., Weyermann L., Reed J., (2004), *Chronic Headache Patients Marital and Family Adjustment*, Issues in Mental Health Nursing, 12,

Bergeret, J. (2001), *Τοξικοεξάρτηση και Προσωπικότητα*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Cohen, L., Manion, L. & Morisson, K. (2008), *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*, Αθήνα: Μεταίχμιο

Mason, J. (2003), *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Miles, M.B. & Huderman, A.M. (1994), «Data management and analysis», in Denzin, N. K and Lincoln, Y.S. (ed.), *Handbook of qualitative Research*, Thousand Oaks: Sage Publications

Olievenstein, C. (2000), *Η ζωή του Τοξικομανή*, Αθήνα: Παλλάδα

Punch, M. (1986), *The politics and Ethics of Fiedwork Beverly Hills*, Sage Publications

Robson, C. (2007), *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου. Ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές*, Αθήνα: Gutenberg

Roggman, A.L. (2002), *Fathers with mothers and infants at the mall: Parental sex differences*, Early Child Development and Care, 79

Stuckey, F.M., Mc Ghee, E.P. & Bell, J.N., (2002), *Parent-Child Interaction: The influence of Maternal Employment*, Developmental Psychology, 18(4)

Umberson, D. & Gore, W.R. (2005), *Parenthood and psychological wellbeing: Theory, measurement and stage in family life cycle*, Journal of Family Issues, 10 (4)

Διαδικτυακή βιβλιογραφία

Αρακά, Α. (2008), *Νεανική παραβατικότητα: Νεαροί θύτες ή θύματα*, στο <http://archive.alithia.gr/newspaper/2007/02082007/02082007,21565.html>

Μάτσα, Κ. (2006), *Κοινωνικός αποκλεισμός και τοξικομανία: Όψεις της βιοπολιτικής της εξουσίας*, Κοινωνική και Ψυχική Υγεία, στο <http://www.psypirosi.gr/2009-03-13-13-18-18/144-2009-04-02-11-53-06.html>

ΟΚΑΝΑ (2016), *Κέντρα πρόληψης*, στο <http://www.okana.gr/2012-02-03-13-02-03/kentraprolipsis>

Ονισένκο, Κ. (2011), *Ραγδαία η αύξηση αδικημάτων από ανηλίκους*, Η Καθημερινή, στο

<http://www.kathimerini.gr/445693/article/epikairothta/ellada/ragdaia-h-ay3hsh-adikhmatwn-apo-anhlikoys>

Το προφίλ του σημερινού χρήστη ναρκωτικών. Αύξηση της ζήτησης υπηρεσιών του ΚΕΘΕΑ, στο <http://www.onmed.gr/ygeia-eidhseis/item/314963-to-profil-tou-simerinoy-xristi-narkotikon-ayksisi-tis-zitisis-ypiresion-tou-kehea#ixzz48MiAxQTT>

❖ ΠαράρτημαΟδηγός συνέντευξης**Άξονας 1.** Αντιλήψεις επαγγελματιών για την παραβατική συμπεριφορά

1. Τι θεωρείτε εσείς παραβατική συμπεριφορά;
2. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά των ατόμων που εκδηλώνουν παραβατική συμπεριφορά;
3. Θεωρείτε ότι η παραβατική συμπεριφορά είναι έμφυτη ή δημιουργείται από κάποιους παράγοντες;
4. Ποιες είναι οι αιτίες που ωθούν σε παραβατική συμπεριφορά;
5. Ποιες μορφές παραβατικής συμπεριφοράς συναντάτε συνήθως στην εργασία σας;

Άξονας 2. Σύνδεση παραβατικής συμπεριφοράς και χρήσης ναρκωτικών

1. Θεωρείτε ότι η παραβατική συμπεριφορά έχει σχέση με τη χρήση ναρκωτικών και αν ναι σε ποιο βαθμό;
2. Ποια είναι η σχέση του βαθμού εξάρτησης και του είδους της ναρκωτικής ουσίας που κάνουν χρήση (ινδική κάνναβη, ηρωίνη κ.λ.) με την εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς στους χρήστες;
3. Μπορεί η χρήση ναρκωτικών να αποτελέσει την αποκλειστική αιτία παραβατικής συμπεριφοράς ή υπάρχουν και άλλοι παράγοντες;

Άξονας 3. Μορφές παραβατικής συμπεριφοράς και χρήση ναρκωτικών

1. Ποιες είναι οι πιο συχνές μορφές παραβατικής συμπεριφοράς που εκδηλώνουν οι χρήστες ναρκωτικών;
2. Υπάρχει διαφορά στις μορφές παραβατικότητας, σε σχέση με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά; (πχ. το φύλο των χρηστών, ηλικία)
3. Οι μορφές παραβατικής συμπεριφοράς που εκδηλώνουν οι χρήστες ναρκωτικών, διαφέρουν από αυτές που συναντάμε από άλλους παραβάτες που δεν αντιμετωπίζουν πρόβλημα με την τοξικοεξάρτηση;
4. Ποιο είναι το προφίλ των χρηστών ναρκωτικών (κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά) οι οποίοι οδηγούνται σε παραβατική συμπεριφορά;

Άξονας 4. Λόγοι εκδήλωσης παραβατικής συμπεριφοράς από τους χρήστες ναρκωτικών ουσιών

1. Για ποιους λόγους θεωρείτε ότι οι χρήστες εκδηλώνουν παραβατική συμπεριφορά;
2. Θεωρείτε ότι εκτός από τη χρήση υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που ωθούν τους χρήστες ναρκωτικών σε παραβατική συμπεριφορά;
3. Πιστεύετε ότι αν αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της χρήσης ναρκωτικών, θα σταματήσουν να εκδηλώνουν παραβατική συμπεριφορά;
4. Τι μέτρα προτείνετε για την μείωση της εκδήλωσης παραβατικότητας από τους χρήστες ναρκωτικών ουσιών;